

Abstract

Development of onshore wind power has increased considerably in recent years in Norway. Efforts to increase land based wind production have been mired in controversy and have been met with pushback from different ethnicities. In 2006, the government came up with a new Norwegian climate policy that would focus on the development of offshore wind. The concept was that by shifting the focus towards development at sea, it could reduce conflicts of interest in relation to encroachment on nature. At sea, wind resources are also significantly more powerful and more stable than on land. As of today, no offshore wind has been developed in Norway, but 9th of February 2022, the government declared two areas, Utsira North and Southern North Sea 2, open for development.

The purpose of this thesis is to help shed light on the potential conflicts that may arise among stakeholders in an offshore wind development in the North Sea. There are many players who are interested in offshore wind development, and as of today there is little research on what conflicts may arise in the development. Therefore, the following problem must be addressed:

What potential conflicts may arise among stakeholders in the development of offshore wind in the North Sea?

The research project's problem is answered using a qualitative case approach, where in-depth interviews have been conducted with eight different actors who all have an interest in developing offshore wind in the North Sea.

The thesis presents six main findings that address various conflicts that can potentially arise. The first finding is that affected stakeholders are not sufficiently included in the processes. The second finding is that there is a lack of knowledge about the consequences that the development of offshore wind will have on the environment and the ecosystem. The third finding is that there is a concern for maritime traffic safety in the North Sea. The fourth finding is that there is a lack of comprehensive spatial planning at sea. The fifth finding shows that there is disagreement as to whether radial cables should be laid to the mainland or hybrid cables for export. The sixth finding concerns disagreements over the speed of development.

Sammendrag

Utbygging av vindkraft på land har økt betraktelig i løpet av de siste årene i Norge. Det har imidlertid møtt motstand fra flere hold og landbasert vindkraft er preget av flere konflikter. I 2006 kom regjeringen med en ny norsk klimapolitikk som skulle satse på utvikling av havvind. Bakgrunnen var at ved å flytte fokuset mot utbygging til havs ville det kunne minske interessekonflikter i forhold til naturinngrep. Til havs er også vindressursene enda kraftigere og mer stabile enn hva som gjelder på land. Per i dag er det ikke bygget ut noe havvind i Norge, men 9. februar 2022 erklærte regjeringen de to områdene Utsira Nord og Sørlege Nordsjø 2 åpnet for utbygging.

Denne oppgaven har som formål å bidra til å belyse hvilke potensielle konflikter som kan oppstå blant interessenter ved en havvindutbygging i Nordsjøen. Det er mange organisasjoner og aktører som har interesse av en slik havvindutbygging, og per i dag er det lite forskning som går på konflikter. Følgende hovedproblemstilling er derfor formulert:

Hvilke potensielle konflikter kan oppstå blant interessenter ved utbygging av havvind i Nordsjøen?

Forskningsprosjektets problemstilling blir besvart ved hjelp av kvalitativ casetilnærming, der det er gjennomført dybdeintervjuer med åtte forskjellige aktører som alle har interesse av utbygging av havvind i Nordsjøen.

I oppgaven presenteres seks hovedfunn som tar for seg ulike konflikter som kan oppstå. Det første funnet dreier seg om at berørte interessenter ikke inkluderes i tilstrekkelig grad i prosessene. Det andre funnet dreier seg om at det foreligger en mangel på kunnskap om hvilke konsekvenser en utbygging av havvind vil ha på miljø og økosystemet. Det tredje funnet dreier seg om at det er en bekymring for trafikksikkerheten i Nordsjøen. Det fjerde funnet dreier seg om at det mangler en helhetlig arealplanlegging til havs. Det femte funnet viser at det foreligger en uenighet om det skal legges radialkabler til fastlandet eller hybridkabler for eksport. Det sjette funnet dreier seg om uenigheter rundt hastigheten i utbyggingen.

Forord

Denne oppgaven markerer slutten på en lang og læringsrik studietid i Trondheim. Dermed gjenstår det å takke viktige personer som har støttet meg gjennom prosessen.

Først vil jeg takke min veileder Asbjørn Karlsen for god faglig støtte, verdifulle innspill og tilbakemeldinger underveis i prosessen. Jeg vil takke alle informantene som har tatt seg tid til å stille til intervju med meg. Videre vil jeg takke Mamma for alt hun har gjort for meg og minnet meg på å ta pauser og frisk luft når det har trengtes som mest. Jeg vil takke pappa for gode innspill og diskusjoner om havvind. Takk til Aina og Amalie for uvurderlig hjelp. Og ikke minst, takk til Steven som har støttet meg gjennom hele prosessen med godt humør og kloke ord.

God Lesing!

Innholdsfortegnelse

Figurliste:	7
Tabelliste	7
1. Innledning	9
1.1 Bakgrunn	9
1.2 Introduksjon til vindkraft i Norge.....	11
1.3 Status for havvind i Norge.....	12
1.4 Markedet for havvind	13
1.5 Case og problemstilling.....	15
1.5.1 Avgrensninger	16
1.5.2 Oppgavens oppbygning	17
2. Case	17
2.2 Havenergiloven	18
2.3 Strategiske konsekvensutredninger	18
2.4 Regjeringen åpner områder for havvind i Norge.....	19
2.5 Andre relevante reguleringer.....	20
2.6 Regjeringen etablerer samarbeidsforum for havvind	20
2.7 Havenergiforskriften for videre utbygging.....	21
2.8 Storstilt satsing på havvind.....	21
2.9 En oppsummerende tidslinje fra 2010-2022:	22
2.9.1 Beskrivelse av Sørlige Nordsjø II.....	22
2.9.2 Typiske trekk for området	23
3 Teoretisk rammeverk	25
3.1 Introduksjon.....	25
3.2 Utbygging av havvind - et prosjekt	25
3.2.1 Interessentbegrepet - en definisjon	26
3.2.2 Interessenter - havvind	26
3.3 Tre former for rettferdige bærekraftige omstillinger	27
3.4 Viktigheten av optimal interessenthåndtering i vindkraftprosjekter	28
3.4.1 Eskerod og Jepsens fasemodell for interessentinvolvering	29
3.4.2 To interessenthåndteringsstrategier	30
3.5 Konflikter med maritime næringer.....	31
3.5.1 Fiskeri.....	31
3.5.2 Skipstrafikk	32
3.5.3 Sikkerhet for redningsmannskaper og offshore flyoperasjoner.....	33
3.6 Miljøvern - og interesseorganisasjoner	34

3.7 Påvirkning på det marine økosystemet.....	34
3.8 Marin arealplanlegging til havs	35
4 Metode	38
4.1 Innledning til metode.....	38
4.2 Valg av forskningsmetode - en kvalitativ tilnærming	38
4.3 Casestudie.....	39
4.4 Datainnsamling.....	40
4.4.2 Dokumentanalyse	40
4.4.3 Dybdeintervjuer.....	41
4.4.4 Utvalg av informanter.....	41
4.4.5 Oversikt over informanter	42
4.4.6 Semistrukturerte Intervjuer.....	42
4.4.7 Bearbeiding av datamaterialet	43
4.4.8 Tolkning av datamateriale	44
4.5 Kritisk vurdering av valgt metode.....	44
4.5.1 Reliabilitet	45
4.5.2 Validitet	46
4.6 Refleksjon rundt egne erfaringer av feltarbeid.....	46
4.7 Diskusjon rundt etiske aspekter ved prosjektet	47
4.7.1 Refleksjon rundt egen rolle	47
5 Presentasjon av funn og analyse	48
5.1 En systematisk oversikt over informantene.....	48
5.1.1 Interessentmatrise	49
5.2 Besvarelse av oppgavens underproblemstilling	49
5.3 Funn 1: Berørte interessenter opplever ikke tilstrekkelig inkludering	50
5.3.1 Interessentmedvirkning i henhold til Eskerod & Jepsens (2013) fasemodell.....	51
5.3.2 Nøkkelinteressenter	51
5.3.3 Øvrige interessenter.....	52
5.3.4 Oppsummering funn 1: Berørte interessenter opplever ikke tilstrekkelig inkludering	53
5.4 Funn 2: For lite kunnskap om påvirkning på miljø og økosystem	54
5.4.1 Oppsummering funn 2.....	56
5.5 Funn 3: Bekymring for trafiksikkerheten i Nordsjøen	56
5.5.1 Oppsummering funn 3.....	57
5.6 Funn 4: En mangelfull helhetlig arealplanlegging til havs	58
5.6.1 Konflikter knyttet til utarbeidelse av nytt regelverk.....	58
5.6.2 Dagens praksis for konsekvensutredninger ikke god nok	59

5.6.3 Oppsummering funn 4:.....	61
5.7 Funn 5: Radialkabler til fastlandet vs. hybridkabler for eksport gir grunnlag til konflikt.....	62
5.7.1 Tre former for rettferdige bærekraftige overganger	63
5.7.2 Fordelingsrettferdighet	63
5.7.3 Anerkjennelsesrettferdighet.....	64
5.7.4 Prosessuell rettferdighet	66
5.8 Funn 6: Uenigheter om tempoet i utbyggingen	66
5.8.1 Aktørene har svært ulikt data- og informasjonsgrunnlag	68
6. Konklusjon.....	69
6.1 Forslag til videre forskning	72
Litteraturliste.....	73
Vedlegg 1. Informasjonsskriv NSD.....	81
Vedlegg 2. Intervjuguide.....	85

Figurliste:

Figur 1. Estimert utvikling av havvind i Europa (WindEurope, 2019, s.30).....	11
Figur 2. Viser utbygging av vindkraft per år i Norge (2000-2022). Kilde: NVE, 2022.....	12
Figur 3. Årlig gjennomsnittlig produksjonspotensialet for havvind blant ulike land. Shallow (40-60m), Transitional (40-60m) og Deep (60-100m). Hentet fra Bosch, Staffel & Hawkes , 2018).	13
Figur 4. Utsira Nord og Sørlige Nordsjø II. Kilde: Olje- og energidepartementet, 2020.	14
Figur 5. En oppsummerende tidslinje. Illustrasjon: Therese Tjeldflåt (2022).....	22
Figur 6. Geografisk lokalisering av Sørlige Nordsjø II. Kilde: NVE, 2021.....	23
Figur 7. Stakeholders in the oil and gas sector. Kilde: Karlsen, 2022.....	27
Figur 8. Eskerod & Jepsens fasemodell. Kilde: Eskerod & Jespsen (2013).....	29
Figur 9. Illustrerer Yin (2014) sin fem-steps modell. Illustrert av Therese Tjeldflåt, etter inspirasjon fra Johannesen et a. (2016, s. 205).....	39
Figur 10. To eksempler på ulik grad av validitet og reliabilitet. Kilde: Samset, 2014.....	45
Figur 11. Interessentmatrise. Illustrasjon over aktørenes mulighet for påvirkning og grad av interesse, etter Maguire et al .(2012).....	49

Tabelliste

Tabell 1. Dokumentstudie - en oversikt.	40
Tabell 2. Oversikt over informantene i undersøkelsen.....	42
Tabell 3. Oversikt over informantene.....	48

1. Innledning

1.1 Bakgrunn

I 2015 ble Parisavtalen vedtatt som skal sikre at verdens land klarer å begrense klimaendringene. I FNs siste klimarapport fastslår forskere at dersom vi ikke iverksetter kraftige og raske utslippskutt umiddelbart, vil målet om å begrense oppvarmingen med 1,5 til 2 grader bli umulig (FN, 2022). For dagens moderne samfunn er tilgangen på energi kritisk, men dagens energiforbruk står for den største andelen av verdens klimagassutslipp (FN, 2022). For å få ned utslippene mener FN det er avgjørende at energisektoren må bli bærekraftig og at dette kan gjøres ved å bygge ut vindkraft, solkraft og vannkraft samtidig som man kutter ut dagens kull- og oljeindustri (FN, 2022). Epoken verden nå er inne i omtales som “Det grønne skiftet,” der verdens land skal gå fra å være høy-utslippsamfunn til å bli lavutslippssamfunn (Meld. St. 13 (2020-2021)). En slik overgang byr imidlertid på flere utfordringer. Nina Jensen, tidligere generalsekretær i WWF, har skrevet at “Ved å erstatte fossil med fornybar energi er imidlertid bare halvparten av den doble utfordringen som energisektoren står overfor. Samtidig må det sikres at de fornybare energiressursene blir forvaltet på en slik måte at vi ikke ødelegger naturen på veien.” (Jensen, 2016).

I 2020 vedtok EU den nye grønne vekststrategien “The Green Deal,” der alle 27 medlemsstatene har forpliktet seg til gjøre EU til det første klimanøytrale kontinentet innen 2050. For å nå målet lover unionen å redusere utslippene med minst 55% innen 2030 sammenlignet med 1990 nivåene (Errin, 2022) Hvert femte år skal EU-landene melde inn sine nye eller utslippsfrie mål (KOD, 2021). En ny europeisk klimalov vil ha som mål å gjøre denne politiske forpliktelsen til en juridisk forpliktelse (Errin, 2022). Norge har forpliktet seg gjennom Parisavtalen å kutte 40 prosent av klimagassutslippene innen 2030 sammenlignet med 1990-nivå (KOD, 2021). Hvilke handlinger Norge og resten av verden foretar seg i løpet av de neste ti årene blir avgjørende om vi klarer å stoppe de menneskeskapte klimaendringene (KOD, 2020).

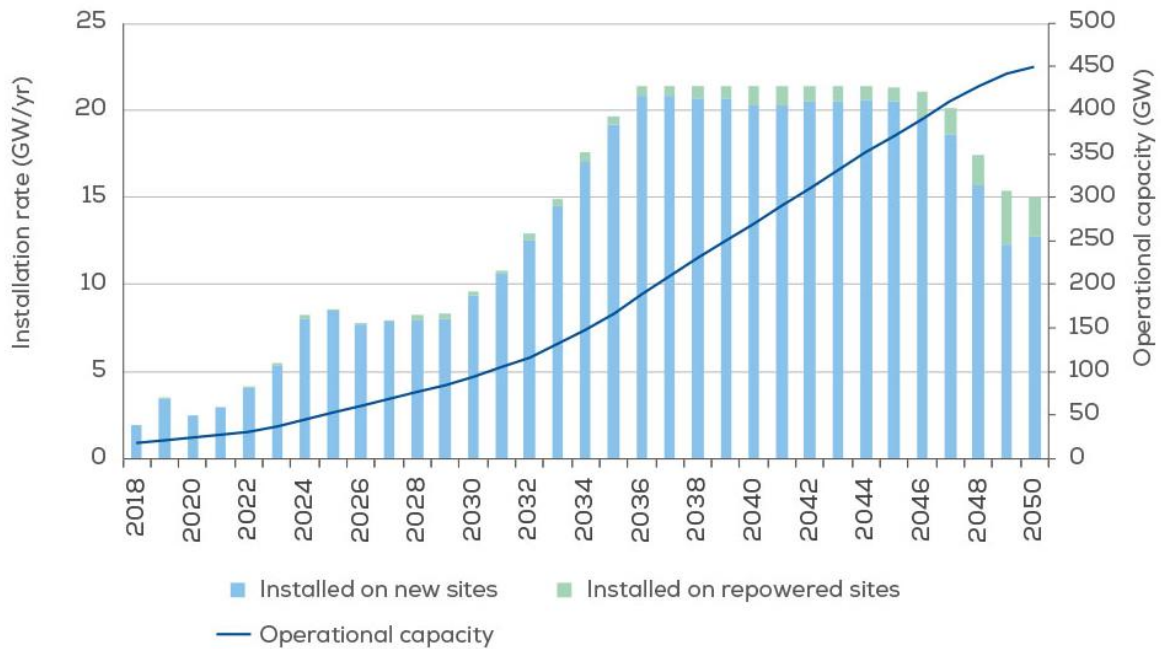
Utbyggingen av vindkraft i Norge er en kompleks prosess. På den ene siden er vindkraft en utslippsfri fornybar energiform som er godt egnet for en storskala energiproduksjon (Statkraft, u.å.). På den andre siden er det en energiproduksjon som involverer store naturinngrep. Negative konsekvenser som blir trukket frem er blant annet ødeleggende konsekvenser for miljø, natur og økosystemer, støymessige og visuelle virkninger, mangelfull involvering av

interessenter, negative konsekvenser for berørte lokalsamfunn (Vasstrøm & Lysgård, 2021). Motstanden mot vindkraft har også vist seg å være preget av noen dypere konflikter. Flere aktører har uttrykt en frustrasjon over planleggingsprosessene fordi de ikke opplever å bli hørt og anerkjent som relevante aktører når de selv føler at de blir berørt. (Vasstrøm & Lysgård, 2018). På grunn av all motstanden mot vindkraft på land ser flere på havvind som et konfliktdepdende alternativ (Andreassen, 2021). Selv om havvind tilsynelatende kan virke som et alternativ med færre interessekonflikter, står havvind også overfor en rekke utfordringer. Havvind er arealkrevende som betyr at det kan oppstå konflikt med andre interessenter, slik som man har sett ved utbygging på land (Gudmestad et al., 2016) Utviklere må blant annet håndtere regulatoriske utfordringer, spesielt når det kommer til havplanlegging og utvikling av støtte til infrastruktur. En sterk vekst kan også føre til nye utfordringer som å få tilgang til tilstrekkelig mengder av sjeldne jordmetaller som er kritisk i produksjonen av store havvindmøller. Havvindparker kan også få negative konsekvenser og kan bidra til habitatsendringer for fisk, sjøpattedyr og fugler. Andre potensielle skader kan også skje som følge av bygging, driftsstøy, og potensielle kollisjoner. Elektromagnetiske felt kan også utgjøre en trussel (IEA, 2019)

Det forventes at utbygging av havvind vil økte betraktelig de neste årene. Havvind ansees som et sentralt bidrag for å kunne få ned klimagassutslippene og overholde klimaavtaler (Statkraft, u.å.-a). På verdensbasis har utbyggingen av havvind økt betraktelig fra 3GW i 2010 til en installert kapasitet på 23GW ved utgangen av 2018 (IEA, 2019, s.15). I Europa finnes noen av verdens beste vindressurser til havs, og ifølge det internasjonale energibyrået kan vindkraft til havs bli Europas største kilde til kraftproduksjon innen 2042. Per i dag er det installert 20 GW som dekker 1,5 prosent av Europas årlige strømbehov i gjennomsnitt. EU kommisjonen har uttalt at Europa vil trenge mellom 230 og 450GW havvind innen 2050. Energietterspørselen vil også øke med 50 prosent sammenlignet med 2015 nivå på grunn av elektrifisering. En utbygging av 450GW vil kunne dekke 30 prosent av det Europeiske energibehovet innen 2050 (WindEurope, 2019).

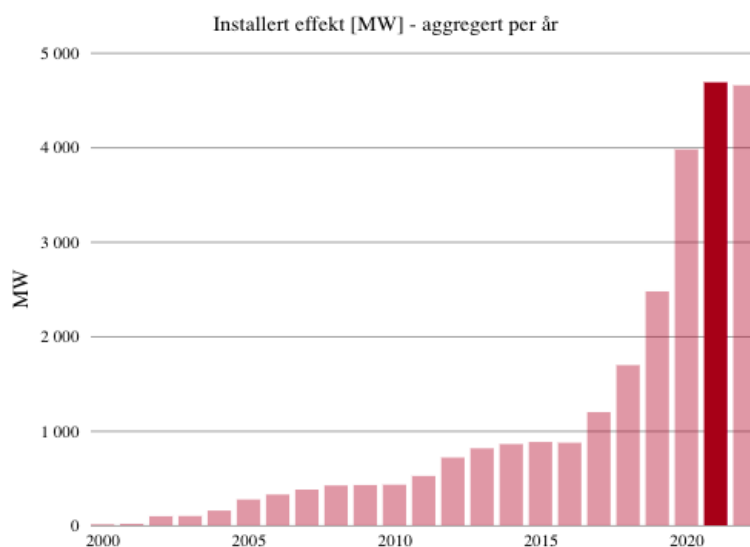
FIGURE 8

Installation rate required to achieve 450 GW by 2050

Figur 1. Estimert utvikling av havvind i Europa (WindEurope, 2019, s.30).

1.2 Introduksjon til vindkraft i Norge

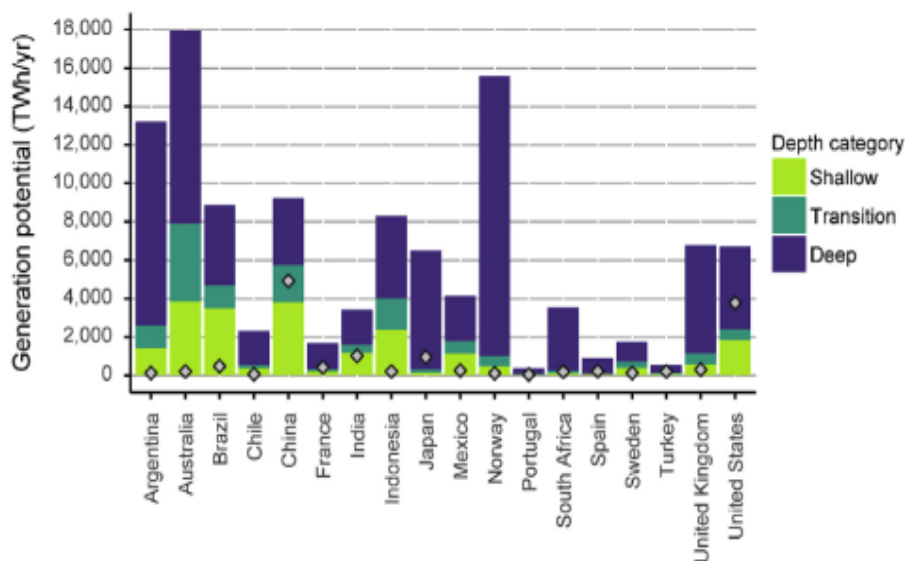
I Europa er Norge et av landene som har best tilgang på vindressurser (NVE, 2010). Når det kommer til utbygging av vindkraft i Norge har det så langt vært utbygging av landbasert vindkraft. I Meld. St. 34 (2006-2007) presenterte regjeringen en ny retning for klimapolitikk der havvind skulle bli et viktig I Meld. St. 25 (2015-2016) meldte regjeringen at de ville legge til rette for en langsiktig og lønnsom utvikling av vindkraft i Norge, med en politikk som skulle bidra til at de beste vindkraft lokalitetene ble valgt og som demper konflikter (OED, 2016). Dette ser vi de faktiske handlingene av i Figur 2 som viser at vindkraftutbyggingen økte fra 1694MW i 2018 til 4654MW i 2022 (NVE, 2022). Vindkraft sto for 7,5 % av den totale norske kraftproduksjonen i 2021 og Fra 2020 til 2021 steg den norske vindkraftproduksjonen med 19 prosent (Øvrebø, 2022).

Figur 2. Viser utbygging av vindkraft per år i Norge (2000-2022). Kilde: NVE, 2022

1.3 Status for havvind i Norge

Basert på ny data fra satellitter om vindhastighet og turbindesign har havvind et stort potensial, og kan generere 18 ganger mer av den globale etterspørselen for elektrisitet (Biol, 2019). Av stolpediagrammet (figur 3) ser vi at Norge har et stort og ubenyttet potensiale for utbygging av mer vindkraft til havs, spesielt installasjoner på vanndybder over 70 meter (Bosch, Staffell & Hawkes, 2018). Med utgangspunkt i dette har Norge et stort potensial til å hjelpe andre europeiske land med å nå sine klima- og energimål (WindEurope, 2022). Utfordringen er at utbyggingen må skje i relativt dype farvann, som stolpediagrammet viser (figur 3).

Figur 3. Årlig gjennomsnittlig produksjonspotensialet for havvind blant ulike land. Shallow (40-60m), Transitional (40-60m) og Deep (60-100m). Hentet fra Bosch, Staffel & Hawkes, 2018).

1.4 Markedet for havvind

Per i dag er havvind en mer umoden teknologi enn vindkraft på land, både teknologisk og økonomisk. I markedet er det vanlig å skille mellom bunnfaste og flytende installasjoner. Bunnfaste installasjoner står fastmontert på havbunnen på havdyp opptil 100 meter, mens flytende installasjoner forankres til havbunnen på dypere hav (vindportalen, u.å.). Dagens havvind marked domineres av bunnfaste installasjoner som i 2019 hadde en installert kapasitet på 29GW mens flytende installasjoner hadde en kapasitet på 0,066GW (GWEC, 2020). I Norge er både flytende og bunnfaste installasjoner tilnærmet ikke-eksisterende, men med kunnskapen, teknologien og erfaringen fra offshore-sektoren er flere flytende anlegg med produksjonskapasitet på inntil 17,8 GW i prosjektfasen (Rognerud, 2021). Det internasjonale energibyrådet mener det er et stort antall gode lokaliteter for havvind i Nordsjøen og at det tekniske potensialet er nært 50 000 TWh per år (IAE, 2019). Med kompetansen fra olje-og gasssektoren har Norge svært gode forutsetninger for å ta en verdensledende posisjon i det fremvoksende markedet for havvind (Wærner, 2019). Skal Norge lykkes med å realisere verdiskapingspotensialet må det etableres et aktivt hjemmemarked som legger til rette for å

utvikle en operativ verdikjede. Når teknologien blir kommersielt konkurransedyktig er det viktig at Norge er tidlig ute med å ta en lederrolle (Menon Economics, 2019).

I 2009 kom Equinor med verdens første flytende vindturbin Hywind Demo. Turbinen ble oppført utenfor Karmøy, som et pilotprosjekt. I løpet av åtte års drift ble det bevist at designkonseptet fungerte tilfredsstillende under alle bølge- og vindforhold. (metcentre, u.å). I 2017 åpnet Equinor verdens første flytende fullskala havvindpark i Skottland (Equinor, u.å). Suksessen med Hywind Demo har også banet vei for Hywind Tampen som skal bli verdens største flytende havvindpark. I 2019 ga Enova tilsagn om å støtte prosjektet med 2,3 milliarder kroner (Enova, 2019). Hywind Tampen skal forsyne oljefeltene Snorre og Gullfaks i Nordsjøen med elektrisitet, som vil bidra til å redusere 200.000 tonn med CO₂ årlig. Parken vil også fungere som en testarena for videre utvikling av turbiner (Equinor, 2022). Parallelt har flere forslag til aktuelle områder for utbygging av havvind vært utarbeidet (Linnerud, 2021). Ambisjonsnivået i klima- og energipolitikken setter rammer for hvor raskt videre utbygging kan skje, og er også et usikkerhetsmoment i hvor stort markedet for havvind kan bli (Menon Economics, 2019). Flere store offshoreaktører har lagt et betydelig press på norske myndigheter, og 12. juni 2020 besluttet Olje- og energidepartementet at de skulle åpne feltene Utsira Nord og Sørliche Nordsjø II for søknad om konsesjon fra 1. januar 2021. 9. februar 2022 ble feltene erklært for åpnet og at tildeling skal skje ved auksjon (Olje- og energidepartementet, 2020).

Figur 4. Utsira Nord og Sørliche Nordsjø II. Kilde: Olje- og energidepartementet, 2020.

En storstilt satsing på havvind kan gi store gevinster for Norge. Samtidig som utformingen av satsingen skjer i disse dager (Norwegian Offshore Wind, u.å.) er det viktig å ta med seg erfaringene konfliktene som har oppstått i forbindelse med utbygging av landbasert vindkraft (Ursin, 2020). En kommersialisering av naturressurser som krever større inngrep i naturen har vist seg å vekke følelser lokalt og nasjonalt. Derfor er tilrettelegging for sameksistens avgjørende for en vellykket industrisatsing (Vasstrøm & Lysgård, 2021).

I en undersøkelse fra 2019 svarte 75 prosent at det bør bygges flere vindmøller til havs i Norge (Gregersen & Tvinnreim, 2019). En annen fersk studie fra NMBU har også sett på folks holdninger til vindkraftutbygging. Resultatene fra studien viser at Nordmenn er villige til å betale hundre kroner mer for strøm per måned dersom vindkraften flyttes fra land og ut til kysten. Dersom vindkraften flyttes ut til havs er betalingsvilligheten dobbelt så stor. Betalingsvilligheten blir også høyere dersom det er et nasjonal eierskap ved kraftproduksjonen (Nilsen, 2022). Noe av forklaringen på hvorfor nordmenn er generelt mer positive til havvind enn landvind kan være at utbyggingen av havvind ligger lengre frem i tid. I takt med økt kunnskap om temaet og ettersom ulike dilemmaer vil oppstå er det ikke utenkelig at den positive innstillingen til havvind endres (Andreassen, 2020). Per i dag trenger vi økt kunnskap om konsekvensene som kan sikre en utvikling i samsvar med miljøet (Nybø & Nielsen, u.å.). Det foreligger en kunnskapsmangel på havvind spesielt når det kommer til potensielle arealkonflikter med interessegrupper innenfor fugleliv, olje, og fiskeri (Andreassen & Linnerud, 2021). Med andre ord er det behov for mer kunnskap om potensielle konflikter som kan oppstå ved utbygging av havvind, noe denne oppgaven vil bidra med.

1.5 Case og problemstilling

Som presentert i innledningskapitlet har regjeringen besluttet å åpne feltet Sørlege Nordsjø II for utbygging av havvind etter en auksjonsmodell. Det er første gang en slik utbygging skjer i Norge. Ser vi til erfaringene fra vindkraft på land er det mange hensyn som må tas, og mange interessekonflikter som kan oppstå. Det er ikke utenkelig at en utbygging av havvind i Nordsjøen kan medføre lignende konflikter som man har sett ved utbygging av vindkraft på land. Oppgavens formål er å undersøke hvilke potensielle konflikter som kan oppstå blant

interessenter ved havvindutbygging i Nordsjøen. Derfor er oppgavens problemstilling definert som følgende:

“Hvilke potensielle konflikter kan oppstå blant interessenter ved havvindutbygging i Nordsjøen?”

Fordi Sørlege Nordsjø II er det neste feltet som er åpnet for utbygging i Nordsjøen, anses Sørlege Nordsjø II som et relevant case. Fordi konflikter som kan oppstå er nær tilknyttet interessenthåndtering er følgende underproblemstilling formulert:

“Hvordan har berørte interessenter kunnet medvirke i prosessene for utbygging av havvind på Sørlege Nordsjø II?”

Underproblemstillingen vil bidra med å besvare hovedproblemstillingen. I hovedproblemstillingen tas ordet potensielle opp. Dette er fordi en utbygging enda ikke har startet, og det er uavklart når det vil skje. Dermed er det viktig å understreke at de konfliktene som oppgaven vil peke på ikke nødvendigvis vil oppstå, men det foreligger en mulighet for at de kan oppstå. Videre i problemstillingen inngår ordet konflikter. Det foreligger en rekke definisjoner på ordet konflikt, men jeg har valgt å trekke frem en definisjon av Vindeløv (2008, s.72): *“konflikter er uoverensstemmelser med to eller flere parter, som fremkaller spenninger hos den enkelte, og en sosial realitet som det er nødvendig å måtte forholde seg til.”* Typiske konflikter som kan oppstå ved utbygging av havvind kan ofte knyttes til maritime næringer som fiske, skipsfart og petroleum, så vel som skade på økosystem og konflikter med utbyggere og sentrale myndigheter.

1.5.1 Avgrensninger

Havvind er et bredt tema, og problemstillingen er omfattende. Det er flere områder i Nordsjøen som kan bli aktuelle for utbygging av havvind i fremtiden. I lys av masteroppgaven ble det nødvendig med en avgrensning. Valget falt derfor på avgrense delproblemstillingen geografisk til Sørlege Nordsjø II, er det eneste området som per i dag er åpnet for en

havvindutbygging i Nordsjøen. Regjeringen åpnet området 9. februar og utbyggere kan i dag sende inn søknader for utbygging etter en auksjonsmodell.

1.5.2 Oppgavens oppbygning

Oppgaven består av seks kapitler. I det innledende kapitlet blir bakgrunn for valgt problemstilling, valg av tema, case og formål med oppgaven presentert. I oppgavens andre kapittel følger en presentasjon av caset. Her inngår en gjennomgang fra starten på Norges planer om utbygging av havvind, presentasjon av havenergiloven, den strategiske konsekvensutredningen og status for utbyggingen i dag. I det tredje kapitlet presenteres den kvalitative forskningsprosessen som viser hvordan mitt forskningsdesign egner seg til å besvare problemstillingen. I det fjerde kapitlet presenteres oppgavens teoretiske rammeverk. I det femte kapitlet presenteres de empiriske funnene samlet med en diskusjon, som i det sjette kapitlet danner grunnlaget for oppgavens konklusjon, der hovedproblemstillingen besvares.

2. Case

2.1 Starten på Norges havvind-planer

I Stortingsmelding nr. 34 (2006-2007) kom regjeringen med en ny norsk klimapolitikk. Her ble det presentert at en særlig satsing på utvikling og utprøving av havvindmøller skulle skje. Bakgrunnen for satsingen var å minske interessekonflikter i forhold til naturinngrep som var erfart ved utbygging på land. For å tilrettelegge for en satsing på havvind som bidrar til minst mulig interessekonflikter, og som tar hensyn til sårbare områder startet OED i 2008 med å utarbeide en nasjonal strategi for havvind. Strategien var delt i tre. I den første delen ville regjeringen legge til rette for en strategisk konsekvensutredning av områder som kunne være aktuelle for havvind. Den andre delen omfattet å legge frem et forslag til lovgrunnlag for fornybar energiproduksjon utenfor grunnlinjen. Den tredje delen dreide seg om å stille særlige krav til å vurdere påvirkning og konsekvenser på sjøfugl, gyteområder for pelagisk fisk og andre bunnhabitater for potensielle områder som kunne bygges ut (St. meld. nr. 37) (KOD, 2021). Strategien medførte at loven om havenergi ble vedtatt i 2010.

2.2 Havenergiloven

Det er havenergiloven fra 2010 som legger det juridiske grunnlaget for forvaltningen av av fornybar energiproduksjon til havs. Havenergiloven §1-1 har som formål å legge til rette for at fornybar energi til havs (for eksempel tidevann, bølge, vind) samsvarer med samfunnsmessige målsettinger, og at energianlegg blir planlagt, bygget og disponert slik at hensynet til energiforsyning, miljø, trygghet, næringsvirksomhet og andre interesser blir ivaretatt (havenergiloven, §1-1, 2010). Havenergiloven §1-2 slår fast at loven gjelder på norsk sjøterritorium utenfor grunnlinjene og på kontinentalsokkelen og fastslår at det er staten som har retten på å utnytte fornybare energiressurser til havs (Olje- og energidepartementet, 2021). Havenergiloven bygger på et konsesjonssystem der man må søke om konsesjon dersom man ønsker å utnytte en ressurs som finnes i offentlige forvaltede områder (for eksempel havvind). Gjennom konsesjonsprosessen skal det offentlige sikre at hensyn til andre interesser ivaretas og stille krav til en forsvarlig drift (havenergiloven, §3-1, 2010) Dersom det blir gitt konsesjon til fornybar energiproduksjon til havs, stilles det krav til at verdien av kraftproduksjonen må være større enn ulempene for allmenne interesser, slik at den helhetlige nytten for samfunnet blir positiv (Gudmestad et al., 2021).

2.3 Strategiske konsekvensutredninger

Like etter at havenergiloven kom i 2010 la NVE frem rapporten “Havvind - forslag til utredningsområder.” Dette var første gang det ble kartlagt og foreslått områder som kunne være egnet for etablering av havbasert vindkraft, og som burde bli nærmere vurdert i en strategisk konsekvensutredning. Arbeidet av rapporten ble ledet av NVE der Direktoratet for naturforvaltning, Fiskeridirektoratet, Oljedirektoratet og Kystverket også deltok (NVE, 2010). Ved årsskiftet 2012/2013 la NVE frem deres konsekvensutredning for havvind “Havvind - en strategisk konsekvensutredning.” I den strategiske konsekvensutredningen kartla de arealbruksinteressentene i de 15 utredningsområdene som ble identifisert i rapporten “Havvind - forslag til utredningsområder.” Konsekvensutredninger for samfunns-, nærings- og miljøinteresser ble gjennomført på et overordnet nivå (NVE, 2012).

I 2018 fikk NVE i oppdrag av Olje- og energidepartementet å undersøke om det hadde skjedd noen endringer som kunne påvirke den strategiske konsekvensutredningen fra 2012. NVE

konkluderte med at områdene Sandskallene, Sørøya-nord, Frøyagrunnene, Utsira Nord og Sørlike Nordsjø 1 og 2 skilte seg ut fordi de hadde gode teknisk-økonomiske forhold og det var mulig å etablere en nettilknytning innen utgangen av 2025. NVE ba Fiskeridirektoratet, Kystverket, Miljødirektoratet, og Oljedirektoratet komme med innspill. Avinor, Meteorologisk institutt, Havforskningsinstituttet, Forsvarsbygg og Luftfartstilsynet fikk også komme med innspill. Ut fra egne vurderinger og mottatte innspill konkluderte NVE at det ikke hadde skjedd noen vesentlige endringer. Konsekvensutredningene fra 2012/2013 ble erklært som fortsatt gyldige. Dersom det skulle åpnes to områder for energiproduksjon til havs anbefalte NVE videre at områdene Sørlike Nordsjø 1, Sørlike Nordsjø II og Utsira Nord burde åpnes først. De påpekte også at Sørlike Nordsjø 1 og 2 konkurrerer om den samme nettkapasiteten i Norge og ville dermed være gjensidig utelukkende. NVE påpekte at det ikke var noe faktagrunnlag som tilsa at det ene området var bedre enn det andre (NVE, 2020).

I juli 2019 ba regjeringen om innspill til en potensiell åpning av Sørlike Nordsjø II. Daværende olje- og energiminister Kjell-Børge Freiberg uttalte at Sørlike Nordsjø IIs beliggenhet med en territorialgrense mot Danmark var godt egnet for en senere potensiell tilknytning til energisystemet på kontinentet. I tillegg ble Sørlike Nordsjø II presentert som et bedre alternativ enn Sørlike Nordsjø 1, fordi Sørlike Nordsjø II var i mindre grad dekket av tildelte utvinningsløyver etter petroleumsloven enn hva Sørlike Nordsjø 1 er. Sørlike Nordsjø II er betydelig større arealmessig som kan gi bedre forutsetninger for tilpasning med andre interessenter (OED, 2019). I juli 2019 kom også Olje- og energidepartementet med et forslag på en forskrift til havenergiloven som skulle gi nærmere bestemmelser om konsesjonsprosessen. Forslaget tok for seg hvordan en prekvalifiseringsprosess for aktører skal foregå, hva aktørene måtte sende inn i forkant av et prosjektspesifikk utredningsprogram, og innholdet i en konsesjonssøknad (OED, 2019).

2.4 Regjeringen åpner områder for havvind i Norge

12. juni 2020 vedtok regjeringen Solberg å åpne områdene Sørlike Nordsjø og Utsira Nord åpnet for søknader om fornybar energiproduksjon til havs (OEDa, 2020). Områdene ble åpnet fra 1. januar 2021, og vedtatt på bakgrunn av høringen om havenergiforskriften i 2019. Olje- og energidepartementet kom 11.juni med en ny høring om forslag til å videreutvikle satsingen på havvind i Norge. Regjeringen ville åpne for at interesserte aktører snarlig kunne få tildelt

areal, og dermed søke om konsesjoner på Sørlege Nordsjø II og Utsira Nord. Regjeringen meldte at det imidlertid måtte klargjøres flere endringer i regelverket, før det skulle bli mulig å utarbeide søknader og tildele utbyggere areal. Olje- og energidepartementet foreslo dermed endringer i havenergiloven og havenergiforskriften, som skulle klargjøre konsesjonsprosessen for havvind. Videre fortalte regjeringen at nettokostnader skulle dekkes av utbyggerne og at en bunnfast havvind på Sørlege Nordsjø II skulle bygges uten statsstøtte. Regjeringen skulle også relativt snart auksjonere ut to til tre områder på Sørlege Nordsjø II, ettersom den flytende havvindteknologien hadde begynt å modne (OED, 2021).

2.5 Andre relevante reguleringer

Utbygging av havvind omfattes som sagt i utgangspunktet av Havenergiloven og Havenergiforskriften. Olje- og Energidepartementet sendte en veileder ut på høring i 2021 der følgende lover ble satt opp som relevante for havvindanlegg; Energiloven, Plan- og bygningsloven, Oreigningsloven, Petroleumsloven, Havne- og farvannsloven og Forvaltningsloven (Gudmestad et al., 2021). I 2020 Arbeids- og Sosialdepartementet har i tillegg delegert Petroleumstilsynet ansvar for å utvikle et hensiktsmessig og velfungerende regelverk for sikkerhet og arbeidsmiljø. Regelverket er under utvikling og bygges rundt erfaringene fra olje- og gassindustrien. Regelverket blir diskutert med partene i Regelverksforum, slik at det skal skapes et best mulig regelverk for havvind industrien. Ifølge Petroleumstilsynet skal det nye regelverket tilpasses risikoforholdene i næringen og bidra til å skape forutsigbarhet for deltakerne i havvindindustrien (Petroleumstilsynet, 2021).

2.6 Regjeringen etablerer samarbeidsforum for havvind

Under Floating Wind konferansen 8. juni 2021, presenterte Olje- og Energiminister Tina Bru prosesser og virkemidler for hvordan feltene Utsira Nord og Sørlege Nordsjø II kunne utvikles. En utvikling ville bestå av to faser. Der første fase omhandlet valget av felt, og neste fase for en videre utvikling av feltene som er valgt. For å få til en så god utvikling som mulig ble det etablert et sammensatt samarbeidsforum for havvind. (Norsk industri, 2021). I følge Olje- og Energidepartementet var formålet med forumet “å samle, styrke og synliggjøre næringen. Et systematisk samarbeid vil kunne heve kompetansen, styrke konkurransekraften og bidra til økt verdiskaping både fra eksport av teknologi og tjenester, samt utvikling av egne havvind ressurser. Et viktig mål med samarbeidsforumet er å etablere forutsigbare spilleregler for aktiviteten og sameksistensen med eksisterende næringer” (Norwea, 2021).

Norwea (2021) - en norsk interesse- og bransjeorganisasjon, som blant annet jobber for en langsiktig havvind produksjon, peker på at god sameksistens mellom offshore-vindkraft, fiskeri og andre miljø-og samfunns interessenter er avgjørende for å sikre at en slik utbygging av havvind skjer på en god måte. Videre sier Norwea (2021) at en åpning av arealer må skje på en klok måte, for at man skal unngå å havne i en konfliktpreget situasjon man har sett med vindkraft på land, og at et slikt samarbeidsforum er viktig i prosessen.

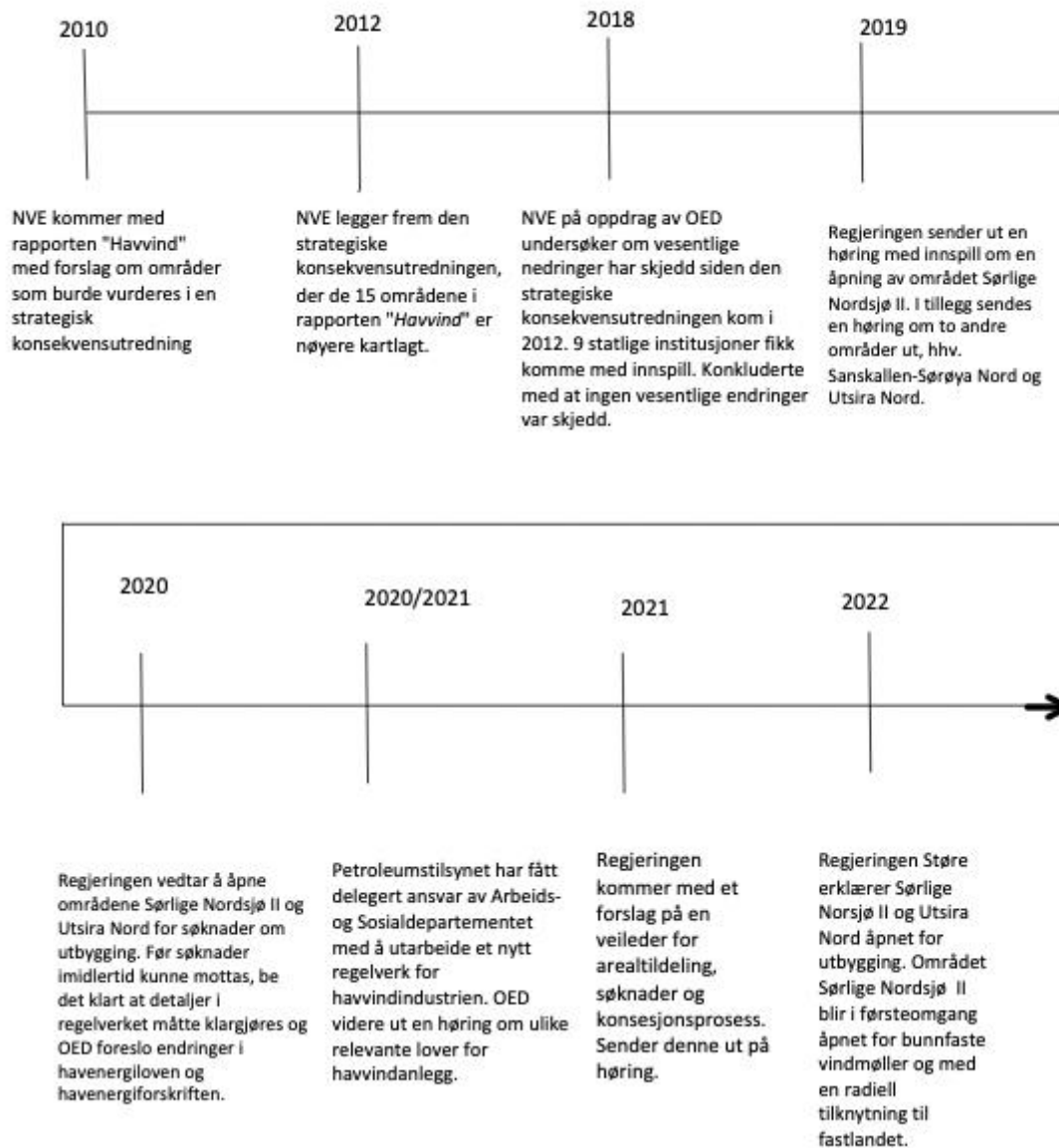
2.7 Havenergiforskriften for videre utbygging

I juni 2020 åpnet regjeringen Solberg opp for at det skulle åpnes for søknader om fornybar energiproduksjon på områdene Sørilige Nordsjø II og Utsira Nord (NVE, 2021). Regjeringen vedtok en ny forskrift til havenergiloven 12. juni 2020, som trådte i kraft 1. januar 2021. Sammen med havenergiloven (2010) dannet forskriften et rammeverk slik prosessen rundt planlegging og etablering av havvindparker kunne gå videre. Kravet om konsekvensutredninger for samfunn og miljø ble nærmere beskrevet i forskriften, og utbyggere blir selv pålagt å gjennomføre prosjektspesifikke konsekvensutredninger før utbygging (Gudmestad et al., 2021).

2.8 Storstilt satsing på havvind

9. februar 2022 åpnet regjeringen feltene Sørilige Nordsjø II og Utsira Nord for utbygging, og erklærte at tildeling skal skje via auksjon (Viseth, 2022). Sørilige Nordsjø II er i to faser, der kraften i første fase kun skal sendes med en radiell tilknytning til det norske fastlandet. Auksjonen vil være teknologispesifikk der det i første omgang skal tildeles 1,5GW med bunnfast vindkraft (WindEurope, 2022). Feltet Sørilige Nordsjø II er stort nok for 4500MW havvind, men for å åpne for en slik fullskala utbygging vil det kreves en ny konsekvensutredning (Borgen og Løvås, 2022). Olje- og Energidepartementet har sendt ut en høring som omhandler soneinndelingen av Sørilige Nordsjø II og Utsira Nord. En slik inndeling skal ta hensyn til sameksistens blant de ulike næringsinteressentene og ta hensyn til miljøverdier. Olje- og energidepartementet ønsker spesielt innspill fra aktører i havvindnæringen. I tillegg er øvrige interessenter og andre brukere av havområdene invitert til å komme innspill for hvilke arealer som ville være best egnet og for eventuelle justeringer (OED, 2022).

2.9 En oppsummerende tidslinje fra 2010-2022:

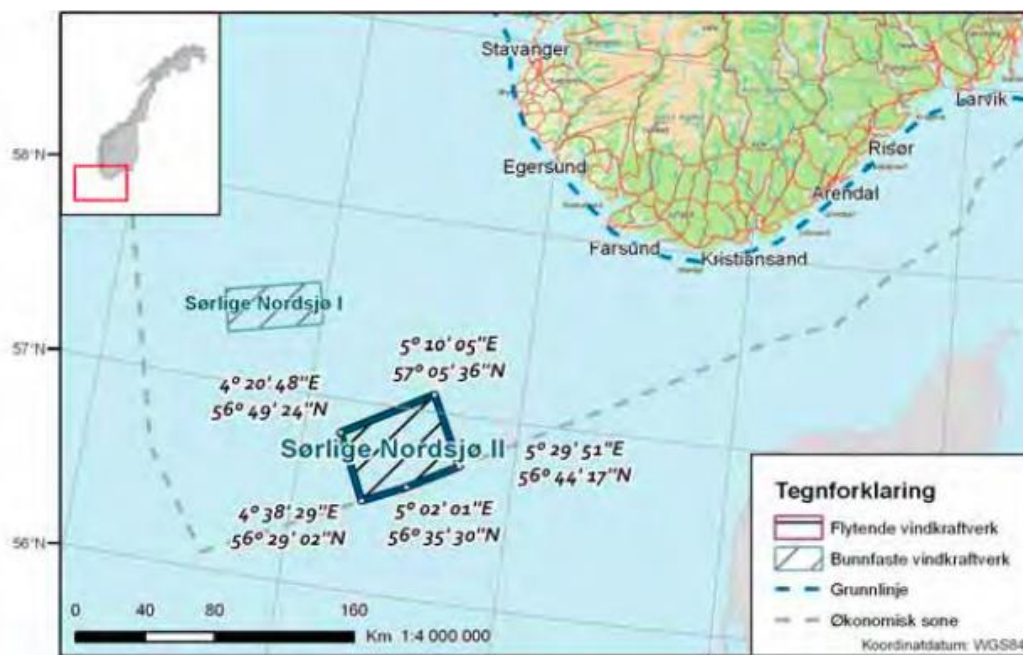

Figur 5. En oppsummerende tidslinje. Illustrasjon: Therese Tjeldflåt (2022).

2.9.1 Beskrivelse av Sørliche Nordsjø II

Sørliche Nordsjø II er et havområde som ligger på Smalbanken øst for de olje- og gassfeltene i den sørvestlige delen av Nordsjøen (OED, 2020). Havområdet rommer 2591km² og ligger utenfor grunnlinjen, omtrent 140 kilometer fra det norske fastlandet (NVE, 2021) helt på den

territorielle grensen til Danmark (Schjødt, 2021). Området har veldig gode vindforhold for kraftproduksjon med en gjennomsnittlig vindhastighet på 10,5 meter i sekundet. Området er egnet for både flytende og bunnfast havvind fordi det er sammenhengende vandybder på cirka 60-70 meter (NVE, 2012). Fordi området grenser mot den dansk-økonomiske sonen nordøst i Nordsjøen gir dette muligheter for eksport til kontinentet på sikt (Schjødt, 2021). På grunn av den relativt store avstanden til land vil stordriftsfordeler i form av utbygging av en stor vindpark på området kunne kompensere for dette. Sørlige Nordsjø har et skissert volum på 3000MW. Ved utbygging vil det kunne tas i bruk mellom seks og ti prosent av arealet (OED, 2020). Avstanden til land er på om lag 200 kilometer og de nærmeste landingspunktene er enten Lista eller Feda (NVE, 2012).

Figur 6. Geografisk lokalisering av Sørlige Nordsjø II. Kilde: NVE, 2021.

2.9.2 Typiske trekk for området

Den sørlige delen av Nordsjøen er generelt sett preget av skipstrafikk på grunn at det er høy petroleumsvirksomhet i området (NVE, 2012). Utbygging av havvind på Sørlige Nordsjø II kan derfor havne i konflikt med skipstrafikk, som i stor grad blir nødt til å unngå

havvindparkene og blir påført ulemper som følge av dette. Kystverket har anbefalt at det må sikres god framkomst og korridorer for skipsfart på Sørliche Nordsjø II (OED, 2020). Videre overlapper Sørliche Nordsjø II med et særlig sårbart og verdifullt gyte- og leveområde for Tobis. Tobis er en pelagisk fiskeart som er en nøkkelart i økosystemet i Nordsjøen. Arten graver seg ned i grov sand som havbunnen på Sørliche Nordsjø II karakteriseres av, og den er avhengig av sitt habitat. Arten vil bli sårbart for vibrasjoner og støy under byggeperiode og drift av en havvindpark (NVE, 2012).

3 Teoretisk rammeverk

3.1 Introduksjon

Oppgavens overordnede problemstilling er: *“Hvilke potensielle konflikter kan oppstå blant interessenter ved havvindutbygging i Nordsjøen?”*.

For å besvare problemstillingen er følgende underproblemstilling definert: *“Hvordan har berørte interessenter kunnet medvirke i prosessene for utbygging av havvind på Sørlige Nordsjø II?”*.

For å belyse problemstillingen i tilstrekkelig har jeg valgt en kombinasjon av ulike tilnærminger som utgjør et bredt teoretisk rammeverk. Jeg vil presentere teorier som belyser interessenters roller i et prosjekter, hvordan interessenter bør håndteres, og hvordan dette kan knyttes opp mot potensielle konflikter. Ettersom oppgavens tema omhandler fornybar energi, vil jeg videre presentere teori om rettferdige bærekraftige overganger. Deretter vil jeg gjøre rede for konflikter som kan oppstå med ulike maritime næringer. Avslutningsvis vil jeg redegjøre for hvordan marin arealplanlegging til havs foregår i Norge i dag.

3.2 Utbygging av havvind - et prosjekt

Utbygging av havvind på Sørlige Nordsjø II er i henhold til prosjektledelseslitteraturen å anse som et prosjekt. I litteraturen foreligger det en anerkjennelse om at prosjektets ulike interessenter er viktige for å oppnå prosjektsuksess (Freeman, 1984). Røsnes & Kristoffersen (2009) sier at der er i startfasen og planleggingsfasen til prosjekter at det største grunnlaget legges, for at prosjektet skal lykkes på best mulig måte. Det er minst fire årsaker til dette. Aller først vil et prosjekt trenge et bidrag, som kan bestå av både finansielle og ikke-finansielle midler. For det andre vil interessenter ofte komme med kriterier for prosjektet. Det tredje er at det er en potensiell risiko for at interessenter kan vise motstand for prosjektet som kan påvirke prosjektet og forårsake ulike risikoer både i positiv og negativ forstand. Til sist kan prosjektet også påvirke dets interessenter på både positive og negative måter. Prosjektinteressenter kan for eksempel være leverandører, investorer, brukere, interesseorganisasjoner, lokale myndigheter. Heravi et al. (2015) sier man særlig bør

etterstrebe god interessenthåndtering i startfasen av prosjekter fordi et godt samarbeid vil bidra til å forhindre potensielle konflikter.

3.2.1 Interessentbegrepet - en definisjon

Fordi temaet i denne oppgaven er potensielle konflikter blant interessenter vil jeg først redegjøre for hva som menes med interessenter. Deretter vil jeg presentere hva slags type interessenter som knyttes til havvindnæringen.

Karlsen (1998) definerer *interessenter* som aktører og organisasjoner som har innflytelse på et prosjektet og som kan påvirke prosjektgjennomføringen. Interessentene opplever også å bli berørt av gjennomføringen eller sluttresultatet. Videre trekker Karlsen (1998) frem begrepet pressgrupper, som også er en form for interessenter. En pressgruppe blir ikke direkte berørt av prosjektet, men kan bidra med engasjement i prosjektgjennomføringen og stille ulike krav til endringer og kreve en potensiell stand. For eksempel kan en pressgruppe være en miljøorganisasjon. Et prosjekt er knyttet sammen i et nett av relasjoner blant en rekke ulike interessenter. Endringer i disse relasjonene vil kunne bidra til *omgivelsesusikkerhet*. Videre peker Karlsen (1998) på at *offentlige myndigheters rolle* er spesielt viktige i prosjekter. For det første vedtar offentlige myndigheter lover og politiske føringer påvirker gjennomføringen av et prosjekt. I offentlig sektor finnes det mange komplekse relasjoner og ulike instanser. Dersom disse er dårlig koordinerte, og sender ut motstridende signaler, kan dette skape omgivelsesusikkerhet overfor prosjektet, som kan stimulere til og utløse konflikter.

3.2.2 Interessenter - havvind

Flere av de store virksomhetene i Norge som utvikler teknologien til havvind har sitt utspring fra fossilt baserte næringssektorer. Per i dag har flere store selskap som for eksempel Equinor, både en fot i den etablerte fossil baserte sektoren og i den fremvoksende fornybare sektoren (Karlsen, 2022). Fordi Havvind har tette bånd til sektoren for olje- og gass vil interessentene være typiske interessenter i olje- og gassindustrien. Szulecki et al (2021) har laget en oversikt over interessenter i ulike kategorier for olje- og gass sektoren, og trekker hovedkoblingene mellom dem som figur 7 viser.

Figur 7. Stakeholders in the oil and gas sector. Kilde: Karlsen, 2022.

Figuren viser ulike interessenter og deres relasjoner. Her ser man verdikjedeaktørene (finansinstitusjoner, operatører, leverandører), sentrale politiske aktører (politiske partier, Stortinget, Regjeringen) og aktører i sivilsamfunnet (miljøvernorganisasjoner, arbeidsgiver- og fagforeninger). Felles for alle interessentene er at de representerer et stort mangfold av forskjellige interessegrupper som med bakgrunn i deres ståsted opptrer i ulike allianser (Karlsen, 2022).

3.3 Tre former for rettferdige bærekraftige omstillinger

Utbygging av havvind er en viktig del av en bærekraftig omstilling til et lavutslippssamfunn. Når det kommer til bærekraftige omstillinger er spørsmålet om rettferdighet svært relevant. For å håndtere spørsmålet om rettferdighet innebærer det at samfunnet må forsikre at overgangene til en lavkarbonøkonomi både er rettferdige, bærekraftige og legitime i øynene til de samfunnene som blir berørt (Newell&Mulvaney, 2013; Afewerki&Karlsen, 2021). Aktører må være overbevist om at det kommer økonomisk aktivitet, arbeidsplasser og velferd i enden, og det er først når man sikrer en legitim og gjennomførbar klimaomstilling at den kan bli definert som en rettferdig bærekraftig omstilling (Karlsen, 2022). I litteraturen om fornybar energi skiller forskere mellom tre former for rettferdige overganger; *fordelingsrettferdighet*, *prosessuell rettferdighet* og *anerkjennelsesrettferdighet*. Overgangene er glidende og til dels overlappende (Afewerki & Karlsen, 2021).

Fordelingsrettferdighet tar opp spørsmål knyttet til tilgang på ressurser og muligheter (Afwerki & Karlsen, 2021) i tillegg til hvordan samfunnsmessige goder blir håndtert i en energiproduksjon. For utbygging av vindkraft betyr dette at det politisk blir kritisk adressert hvem som er vinnerne og taperne (Vasstrøm & Lysgård, 2021). Utvikling av vindkraft til havs kan gi følelser av urettferdighet blant lokale aktører, der arealer blir ofret til fordel for produksjon av ren energi. Rettferdighet er en følelse som kan være vanskelig å oppnå i praksis. Derfor kan en tilrettelegging for ulike kompensasjonsordninger for lokale aktører være et verktøy for å hjelpe dem til å føle at de er rettferdig behandlet (Saglie et al., 2020).

Prosessuell rettferdighet er knyttet opp mot de berørtes deltakelse i utforming av politikk og i beslutningsprosesser (Aferwerki & Karlsen, 2021). Oppfattelse av prosessuell rettferdighet er nært knyttet til aksept, da rettferdighet til prosess er funnet viktig for den lokale aksepten (Wolsink 2007). For eksempel vil det være lettere for en deltaker å akseptere en beslutning, når deltakeren vet at de fremlagte argumenter er blitt hørt, kommentert og veid opp mot andre argumenter av beslutningstakeren, selv om beslutningen er i strid med deltakerens egne beslutninger (Saglie et al, 2020). Når det kommer til prosessuell rettferdighet i utbygging av vindkraft kan typiske motargumenter understøttes av prosessuelle argumenter. Her vil en manglende lokaldemokratisk forankring i konsesjonsprosessen være et typisk kjennetegn, der opplevelsen av mangler i konsekvensutredningene innenfor areal, miljø og transport står sentralt og utløser motstand (Vasstrøm & Lysgård, 2021).

Anerkjennelsesrettferdighet kan knyttes til ulik anerkjennelse gitt til individer, samfunn, sosiale grupper eller kulturelle og institusjonelle prosesser og arv (Jenkins, 2018; Afewerki & Karlsen, 2021). I en energiomstilling kan det handle om hvilke parter som blir berørt og hvordan de enten løftes frem eller ignoreres. For eksempel vil dette i en kontekst med utbygging av havvind dreie seg om at det må komme tydelig frem hvilke verdier som skal veies tyngst med gode begrunnelser i konsesjonsprosessen (Vasstrøm & Lysgård, 2021).

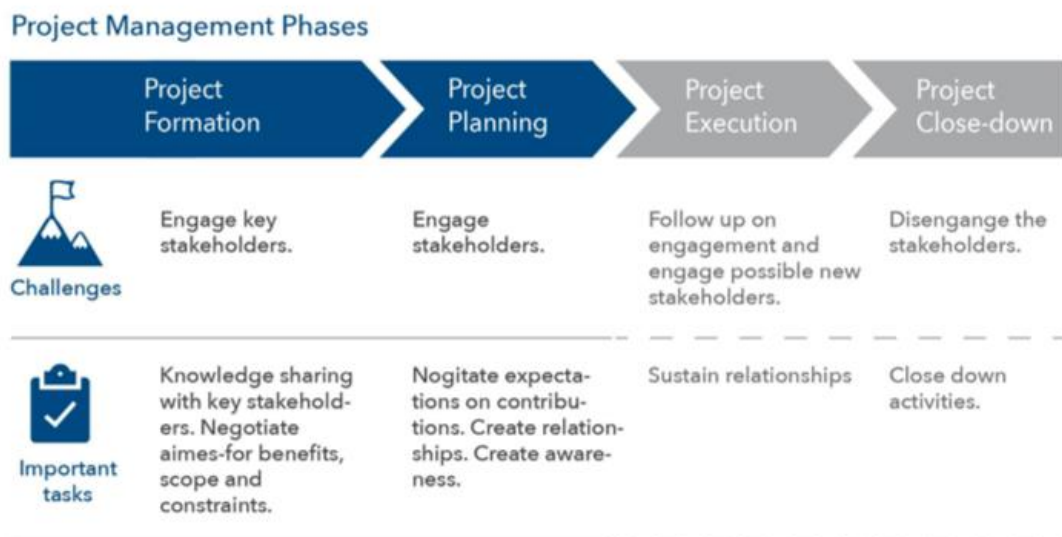
3.4 Viktigheten av optimal interessenthåndtering i vindkraftprosjekter

Vindkraftprosjekter er komplekse og involverer et stort antall forskjellige parter og interessenter. Etterhvert som flere grupper ønsker å bruke havrommet øker konfliktpotensialet (Johnsen & Hersoug, 2012). Vindkraft er et tema som vekker interesser hos mange, og har

både tilhengere og forkjempere. Det er spesielt viktig å håndtere disse interessentene med en følsomhet for å sikre en vellykket gjennomføring av prosjektet. De må derfor involveres under hele gjennomføringen av prosjektet og håndteres på riktig måte slik at deres tilfredshet sikres under utviklings- og byggeprosessen. Med en betydelig økning i antall vindprosjekter og utvidelse av vindenergi i kombinasjon med en økende motstand er det viktigere enn noen gang å fokusere på en optimal interessent styring (Hertenberger, 2018).

3.4.1 Eskerod og Jepsens fasemodell for interessentinvolvering

Eskerod & Jepsen (2013) har utarbeidet en såkalt fasemodell som redegjør når, hvor og hvordan interessenter bør håndteres på de ulike stadiene i et prosjekt. Fasemodellen deler prosjektet inn i fire faser, der hver enkelt fase peker på hvilke oppgaver det er viktig å fokusere på for å sikre en optimal interessenthåndtering. Fordi utbyggingen av havvind på Sørilige Nordsjø II enda ikke har startet, og fortsatt er i en planleggingsfase vil det kun være de to første fasene “Prosjektdannelse” og “Prosjektplanlegging” som blir relevant å fokusere på i denne oppgaven.

Figur 8. Eskerod & Jepsens fasemodell. Kilde: Eskerod & Jepsen (2013).

Som vi ser i de to første fasene blir begrepene interessenter og nøkkelinteressenter brukt. Jepsen & Eskerod (2013) definerer begrepet interessenter som *“individer som kan påvirke, eller bli påvirket av prosjektgjennomføringen eller prosjektresultatet.”* og nøkkelinteressenter som *“interessenter med et stort hjelpe- og skadepotensial.”* Ut i fra fasemodellen ser vi at nøkkelinteressentene må involveres tyngst når prosjektet dannes. Videre ser vi at øvrige interessenter bør trekkes inn i planleggingsfasen. I denne fasen ser man at det kan være utfordrende å involvere interessentene. Her er det spesielt viktig at det forhandles frem forventninger med interessentene og det jobbes aktivt for å skape gode relasjoner, der interessentene føler seg sett og hørt.

En interessent kan skade et prosjekt på flere måter. For eksempel kan en interessent forhindre prosjektets fremgang ved å vise motstand, ved å skade omdømmet til prosjektet, eller ved å holde tilbake ressurser som er viktige for prosjektets fremgang. I hvilken grad en interessent vil kunne hindre eller skade et prosjekt vil endre seg gjennom de ulike prosjektfasene og variere ut i fra interessentens rolle i forhold til prosjektet (Eskerod & Jepsen, 2013). En nøkkelinteressent er en spesielt sentral støttespiller for prosjektet, fordi den kan hindre eller forsinke prosjektet. Den kan imidlertid også komme med positive bidrag, og bidra til å drive prosjektet frem. Nøkkelinteressenten har med andre ord større makt enn øvrige interessenter (Eskerod & Jepsen, 2013).

3.4.2 To interessenthåndteringsstrategier

I følge Eskerod & Jepsen (2013) er det vanlig å skille mellom to hovedstrategier når det kommer til interessenthåndtering; proaktiv & reaktiv. Den proaktive strategien bygger på et tankesett der man ønsker å forutse hvilke ulike behov interessenten har. Når man forutser behovene foretas handlinger før det blir påkrevd. En proaktiv strategi bygger på en kontinuerlig og gjennomgående refleksjon over hvilke behov interessenten har og dens forventninger til prosjektet. En reaktiv strategi dreier seg om å handle i den rekkefølgen ting eventuelt måtte oppstå, og en foretar kun handlinger dersom det påkrevdes av interessenten. Eskerod & Jepsen (2013) anbefaler en proaktiv interessenthåndteringsstrategi.

3.5 Konflikter med maritime næringer

Kappløpet om og presset på havarealer og havressurser er en betydelig trussel mot det samme økosystemet som det er avhengig av. Marine økosystemer opplever både indirekte og direkte press skapt av mennesker som inkluderer overfiske, eutrofiering, marin forsøpling og habitatødeleggelse. Et slikt press bidrar til å utfordre balansen som kreves for å ha et produktivt og sunt hav. Et sunt hav er avgjørende for klima, en sunn klode, matsikkerhet, lokale arbeidsplasser, og den globale økonomien. I årene fremover vil det bli et behov for en integrert havforvaltning, der man kombinerer havhelse og verdiskapning (DNV, 2021). Sentrale marine sektorer kan bli påvirket av utviklingen av marin fornybar energi (Schütz & Slater, 2019). De marine sektorene i spesielt kystnære farvann vil trolig møte en større konkurranse om havarealene (DNV, 2021). I en fysisk konkurranse om plass vil påfølgende navigasjonsrestriksjoner, og en påvirkning av fysiske strukturer i havet spesielt påvirke sektorer som fiskeri og akvakultur, skipsfart og forsvar, turisme og marin rekreasjon (Schütz og Slater, 2019). I de kommende avsnittene vil jeg presentere sektorer som kan komme i konflikt med utbygging av havvind i Nordsjøen.

3.5.1 Fiskeri

Havet spiller en betydelig rolle når det kommer til den globale matforsyningen gjennom å fiske næringsrik sjømat og høsting av akvakultur (DNV, 2019). Sorensen et al. (2001) peker på at fiskere er den gruppen som i størst grad blir påvirket, og som kan få satt sitt livsgrunnlag i fare. Norges viktigste distriktnæring er ifølge Gudmestad et al. (2021) sjømatnæringen, som omfatter både oppdrett og fiske. Den totale sysselsettingen i 2019 var 90.000 og den totale verdiskapningen var på 127 milliarder kroner. En utfordring blant fiskere er at det varierer fra år til år hvor det er gunstig å fiske, da fiskeforekomster vil flytte på seg (OED, 2020).

Utbygging av havvind vil båndlegge store arealer for fiskere, og fiskere kan bli nødt til å ta i bruk mer passive redskap og mindre fartøy som konsekvens av dette. Noen vil hevde at dette er bedre for miljøet fordi bunntåling kan være skadelig for havbunnen. I områder der havvind blir installert kan det også oppstå krevende sikkerhetsforhold for fiskere (Gudmestad et al., 2021).

Acheston (2012) gjennomførte et studie som tok for seg holdninger og meninger om utbygging av havvind i Maines kystregion. Acheston fant ut at fiskere var generelt negative til

utbygging av havvind. Et flertall av de spurte fiskerne mente at vindkraft til havs ville forårsake flere problemer, enn problemer det ville løse. Flere fiskere uttrykte bekymring over at vindturbiner skulle utplasseres i havområder som de benyttet seg av og at dette kunne resultere i at utstyret deres ville floke seg sammen og at de ble tvunget til å slutte å fiske i områdene. 40,2 prosent av fiskerne at de var enig eller sterkt enig i at “utbygging av havvind ville redusere fiskefangsten.” 56 prosent av fiskerne svarte at de var enig eller sterkt enig i at “utbygging av havvind vil komme i konflikt med fiskeredskaper.” 52,8 prosent av fiskerne enig eller helt enig i at “vindkraft til havs vil utgjøre en navigasjons fare.” Studien til Acheston (2012) viser at fiskerne er tydelig bekymret for den effekten som havvind vil ha på deres fiskeoperasjoner. Hagggett et al. (2020) gjennomførte et studie med tilsvarende resultater. Deres resultater viste at fiskere var bekymret for deres navigasjonssikkerhet og om dette ville tvinge dem til å fiske i andre områder som var mindre lønnsomme. Fiskerne uttrykte også bekymring rundt hvordan fiskebestandene ville bli påvirket av utbyggingen.

Reilly et al. (2015) gjennomførte et lignende studie som Acheston (2012). De undersøkte lokale fiskeres holdninger til tre forskjellige havvindprosjekter i Irland. Resultatene viste at 40 prosent av fiskerne mente det var viktig å bygge ut marin fornybar energi i deres interesseområder, 15 prosent var nøytrale, mens de resterende 45 prosentene var imot en slik utbygging. Dette kan også sammenlignes med en skotsk studie utført av Heymans et al. (2012). Deres resultater samsvarer i liten grad med Reilly et al. (2015), der et mindretall på 19 prosent av fiskerne uttrykte negative holdninger mot utbygging av havvind. Selv om bare 19 prosent uttrykte negative holdninger, og de skotske fiskerne i større grad så ut til å støtte marin fornybar energi ble det antydnet at dette var på grunn av at en utbygging lå langt frem i tid. Trolig hadde derfor ikke fiskerne tatt inn over seg de potensielt negative konsekvensene som kunne oppstå på tidspunktet undersøkelsen ble gjennomført.

5.5.2 Skipstrafikk

Ved utbygging av vindkraft til havs skapes det økt risiko for skipskollisjoner i områder med mye skipstrafikk. Trolig vil kollisjoner med oljetankere som frakter olje fra den norske sokkelen utgjøre den største risikoen (Gudmestad et al., 2021). Når havvindparker begrenser områder som skip kan operere i vil dette øke trafikk tettheten. Dette kan føre til ekstra kostnader for den maritime industrien - hvis for eksempel skipene må omdirigeres og seile lengre ruter. I tillegg til økt trafikk tetthet og høyere risiko for ulykker, kan vindturbiner også

forårsake problemer med skipets navigasjonsutstyr om bord. Alvorligere driftsulykker kan også forekomme der mannskapet ikke lenger er i stand til å kontrollere fartøyet, og fartøyet kan kollidere med en havvindpark (Mehdi & Schröder-Hinrichs, 2016). Dersom et fartøy kolliderer med en vindturbin kan skroget på skipet skades som kan føre til at olje og kjemikalier slippes ut og forurensrer miljøet, som igjen vil føre til betydelige tap og store utgifter (Presencia & Shafiee, 2018). Rawson & Rogers (2015) har gjennomført en studie som så på endringer i skipsfarten ved utbygging av fem havvindparker i Storbritannia. Utbyggingene var planlagt i områder med allerede eksisterende skipstrafikk. Deres funn viste at flere navigasjonsruter måtte legges om som førte til store bekymringer for hvordan trafiksikkerheten kunne ivaretas på en god måte.

3.5.3 Sikkerhet for redningsmannskaper og offshore flyoperasjoner

I følge Nikkanen (2021) vil utbygging av havvind på dypere vann og langt fra kysten by på utfordringer. Større vindturbiner på dypere vann gi økt risiko for sikkerhet til driftspersonell og andre offshore-fartøy, fordi områder så langt til havs er vanskelige å nå på kort varsel. En potensiell redningsaksjon kan derfor bli svært krevende og utfordrende. Nikkanen (2021) peker på en rekke faktorer som kan bidra til å sette mannskapets sikkerhet i fare som for eksempel sterk vind, høye bølger og dårlige værforhold som lyn, nedbør, iskalde temperaturer, tåke og snø. De Jong et al., (2020) undersøkte sikkerheten for offshore flyoperasjoner i Nordsjøen. I studiet ble helikopterflyvninger rundt tre havvindparker analysert. Studiet konkluderer med at fremveksten av havvindparker i Nordsjøen har potensiale til å påvirke flyoperasjoner med helikoptre til og fra olje- og gassplattformer samt service plattformer for havvind. Tilgjengeligheten vil begrenses, spesielt i områder der havvindparker bygges nære olje-, gass- og serviceplattformer. En av årsakene til dette er at vindturbinene skaper en såkalt kjølevannsturbulens som vil medføre fare for helikoptre som utfører flyvningsoperasjoner i nærheten av vindturbinene. Fordi oljearbeidere transporteres via helikoptre til plattformene i Nordsjøen, vil havvindturbiner utgjøre et ekstra risikomoment for dem (De Jong et al., 2020).

3.6 Miljøvern - og interesseorganisasjoner

Erfaring fra vindkraftutbygging på land har skapt kontroverser med ulike miljøinteressenter (Vasstrøm & Lysgård, 2021). Siden utbyggingen av havvind fortsatt er i en planleggingsfase, bør man ifølge Hertenberger (2018) se til de erfaringer som er tilegnet gjennom utbygging av vindkraft på land. Vassbotten & Lysgård (2021) har utført et studie der de ser på hvilke drivkrefter, motkrefter og fremtidige utfordringer som ligger i norsk vindkraftpolitikk. De ser at det er et voksende gap mellom myndighetenes mål om økt utbygging av vindkraft og motstanden i samfunnet ellers. Hovedargumentene mot vindkraftutbyggingen i Norge har primært blitt begrunnet med ødeleggelse av miljø, natur og økosystemer. I tillegg er tap av artsmangfold og deres habitater blitt trukket frem som irreversible konsekvenser (Vasstrøm & Lysgård, 2021). Dette er noe flere miljøorganisasjoner har vektlagt i stor grad i den offentlige debatten når de har vist betydelig motstand. For eksempel har ornitologiske foreninger har uttrykk sterkt bekymring rundt hvordan de potensielle påvirkninger på fugler og har vist å ha sterke meninger i forhandlingsprosessene om hvilke områder som er egnet til utbygging av vindkraft. En rekke krav fra deres side har blitt reist. Eksempler på dette kan være krav om lokalisering av havvindparker i forhold til fuglers trekkruiter, spesifikke krav om malingen, samt størrelsen og belysningen på vindturbinene (Syverhuset, 2020).

Urfolks rettigheter er også et tema som er relevant i miljøverndebatten. Et konkret eksempel i nyere tid er den såkalte "Fosendommen" som gikk helt til Høyesterett i 2021. Bakgrunnen for dommen var at en utbygging av to vindkraftparker på Fosen ble erklært å være i strid med urfolks rettigheter til å drive reindrift i området. Et enstemmig høyesterett mente Norge hadde brutt med de de folkerettslige forpliktelsene overfor urfolk og dermed krenket samene. Det var NVE og Olje- og energidepartementet som hadde utøvd krenkelsen med bakgrunn av å gi konsesjon til å bygge ut vindkraft på Storheia og Roan på Fosen, som er to beiteområder for reindrift til urfolk. En slik utbygging viste seg også å være i strid med FN-konvensjonen art. 27 om sivile og politiske rettigheter (Ravna, 2022).

3.7 Påvirkning på det marine økosystemet

I følge De Jong et al. (2022) vet man per i dag ikke nok om hvilke langtidseffekter et offshore vindkraftutbygging kan ha på økosystemet. I følge dem vil det derfor være viktig å få på plass en helhetlig forskningssatsing på hvilke miljøeffekter en utbygging av havvind har på det

marine økosystemet, og at det hele må skje relativt raskt for at kunnskapsbaserte råd skal kunne gis tidsnok. En studie av Bailey et al. (2014) konkluderer i likhet med De Jong et al. (2022) at det må forskes mer på de langsiktige effektene som en utbygging av vindkraft til havs vil medføre for det marine økosystemet ved siden av allerede eksisterende menneskeskapte drivere som for eksempel fiske. Bailey et. al (2014) fant ut i sitt at sjøpattedyr og fisk vil være spesielt sårbare i perioden havvindparken bygges ut på grunn av konstruksjonsstøy. Dette kan føre til at populasjoner forflytter seg, som kan bidra til endringer i næringsnett som igjen kan resultere i varige endringer for bunn- og pelagiske habitater. Bergström et. al. (2014) gjennomførte et tilsvarende studie om hvilke effekter havvindmøller har på det marine livet. De kom imidlertid frem til at forstyrrelsen som sjøpattedyr og fisk blir utsatt for under utbygging ikke nødvendigvis vil ha langvarige effekter. De mener at artene sannsynligvis vil returnere til sine opprinnelige plasser når utbyggingsfasen er over (Bergström et al., 2014)

Kelsey et al. (2018) gjennomførte et studie der så på sårbarheten til marine fugler ved utbygging av havvind på vestkysten av USA. De kom frem til at spesielt sårbare fuglearter (som måker, terner og pelikaner) var spesielt utsatte for kollisjoner fordi de bruker en stor andel av tiden i luften på å fly i tilsvarende høyde som rotorbladene på vindturbinene. Dierschke et al. (2016) gjennomførte et lignende studie som Kelsey et al. (2018) der de også kom frem til at sjøfugl som flyr i rotorbladenes høyde er størst utsatt for død. I følge Dierschke et al. (2016) vil en utvikling av mange havvindparker i Europeiske farvann trolig komme i konflikt med vern av sjøfuglbestander, spesielt med ulike måkearter, alkefugler og lomvi.

3.8 Marin arealplanlegging til havs

I dag opplever flere norske aktører tilgangen på arealer til havs som en stor utfordring (Mikkelsen et al., 2019). Det vil også bli en økt konkurranse i årene som kommer på tilgangen på havarealer. De største aktørene har lenge vært fiskeri, handel og petroleum, men i nyere tid har aktører innen akvakultur, turisme, offshore-energiproduksjon og blå bioteknologi vokst frem som aktører med stor interesse av tilgang på arealer til havs. Ettersom den blå økonomien vil utvikle seg vil det bli nødvendig å finne effektive, bærekraftige og trygge

måter å koordinere alle disse aktivitetene. En slik koordinering må skje på tvers av ulike lands kystområder (Europakommisjonen, u.å.).

En god forvaltning av arealer til havs vil kunne forebygge potensielle fremtidige konflikter om arealbruk, samtidig som det vil bidra til en forutsigbarhet (Meld. St. 20 (2019-2020) KOD). På land behandles forslag til ordninger for fornybar energi som oftest gjennom et lands lovfestede regler for regulering, utbygging og bruk av areal i et såkalt arealplanleggingsystem (Jay, 2009). I Norge i dag eksisterer det imidlertid ingen samordnet prosess for arealplanlegging til havs (Voldsund, 2021). For aktiviteter til havs ender territoriet til lokale myndigheter nær eller ved kysten, og de blir kontrollert av sentrale myndigheter med ansvar for spesifikke marine sektorer. I de marine sektorene finner man ofte forskjellige avdelinger som utøver ulike reguleringsmyndigheter. Disse er ofte i langt mindre kontakt med hverandre enn hva som gjelder for arealplanlegging på land (Jay, 2009).

I Norge er som sagt Sørlege Nordsjø II regulert av Havenergiloven og Havenergiforskriften, hvor myndigheten er gitt Olje- og Energidepartementet som utgjør sektormyndigheten for olje- og energi (Voldsund, 2021). Plan- og bygningsloven er en annen norsk lov som også gjelder til sjøs. Loven regulerer innhold og prosesser knyttet til arealplaner til sjøs. I motsetning til Havenergiloven er Plan- og bygningsloven sektorovergripende, som med andre ord betyr at den har som formål å få til en samordning mellom ulike sektorer, interesser og hensyn. En slik samordning innebærer at det gjennomføres en kartlegging og avveining med hensyn til de ulike sektorene, interessentene og deres forhold til hverandre gjennom en planprosess (NOU : 2003, s 63). Loven gjelder bare en nautisk mil ut til sjøs (eller 1852 meter utenfor grunnlinjen). Det vil si at reglene for arealplanlegging til sjøs ikke gjelder for farvann som befinner seg lengre ut en én nautisk mil (Voldsund, 2021).

I forvaltning av havområder på norsk sokkel vil helhetlige forvaltningsplaner være nyttige politiske instrumenter. I 2014 opprettet EU et eget direktiv for arealplanlegging til havs (Marine Spatial Planning) som pålegger alle medlemsstatene å utarbeide slike arealplaner til havs (Gudmestad et al., 2021). De marine arealplanene, eller Marine Spatial Planning (MSP) er et verktøy der målet er å sikre at den menneskelige bruken av havene foregår på en

effektiv, trygg og bærekraftig måte (Unesco, u.å.). Havet og bruken forvaltes gjennom ulike typer regelverk der marin arealplanlegging er ett av flere virkemidler for å skape en integrert havpolitikk (Havochvatten, u.å.). Tuda et al. (2014) studerte bruken av marin arealplanlegging (MSP) for å håndtere konflikter i et flerbruksområde utenfor kysten av Kenya. I sitt studie konkluderer de med at MSP er et nyttig verktøy for forvaltning av kyst og havområder med eksisterende konflikter, fordi konkurrerende interessenter og deres behov kan kartlegges på en god måte, som sikrer et godt beslutningsgrunnlag for tildeling av areal til brukerne. De påpeker imidlertid at en vellykket bruk av MSP for å løse konflikter avhenger av god involvering og kommunikasjon med alle interessenter gjennom hele prosessen. Maguire et al. (2011) gjennomførte også en lignende studie, der de så på interessenters rolle i en MPS-prosess i Solent regionen i England. I likhet med studiet til Tuda et al. (2014) kom også de frem til at en vellykket marin arealplanlegging (MPS) er avhengig av en god involvering av alle interessenter. De konkluderer imidlertid med at det ikke er realistisk å involvere alle interessenter hele tiden, fordi dette vil være tilnærmet umulig. Derfor bør det utvikles en plan for interessenthåndtering som bestemmer hvilke interessenter som skal involveres, når de skal involveres, og hvordan de skal involveres.

Det varierer hvordan de ulike EU-landene har løst arealplanleggingen. For eksempel har Tyskland valgt å utvide sin “plan og bygningslov,” til å gjelde i deres økonomiske sone, og fått på plass en detaljert og helhetlig arealplan. Fristen for å implementere marin arealplanlegging (MSP) for EU-landene var i April 2021. EU-direktivet gjelder imidlertid ikke Norge fordi det ikke er innlemmet i EØS-avtalen (Voldsund, 2021). Flere norske aktører har i senere tid etterlyst et tilsvarende verktøy for arealplanlegging i Norge (Gudmestad et al., 2021).

4 Metode

4.1 Innledning til metode

I kapitlet blir det presentert hvilke metodiske tilnærminger som er anvendt når det kommer til innsamling av empiri, samt hvorfor valget av forskningsmetoden er hensiktsmessig for å svare på oppgavens problemstilling. Kapitlet vil deles inn i seks deler; Del en besvarer hvordan datainnsamlingen ble gjennomført. Del to tar for seg hvordan datagrunnlaget som er samlet inn er blitt tolket. Del tre besvarer hvorfor denne metoden er blitt valgt. Del fire redegjør for styrker og svakheter med metoden. Del fem redegjør for egne erfaringer gjennom feltarbeidet som er blitt utført. Til sist, i del seks, blir etiske aspekter ved prosjektet diskutert.

4.2 Valg av forskningsmetode - en kvalitativ tilnærming

For å belyse problemstillingen på best mulig måte, er det viktig at man i rollen som forsker reflekterer grundig over hvilke forskningsmetode som er best egnet for spørsmålene man ønsker å besvare. Hvilken forskningsmetode som anvendes avhenger av hvilke data som skal samles inn. Det er vanlig å skille mellom kvalitativ- og kvantitativ forskningsmetode. I kvantitativ metode anvendes tall, mens kvalitative metoder opererer det med tekst, henholdsvis harde og myke data (Johannesen et al., 2016, s. 239) I følge Tjora (2017) fremhever kvantitative metoder forklaring og søker oversikt, mens kvalitative metoder søker forståelse og framhever innsikt.

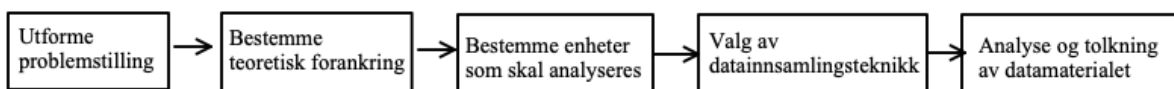
I valget av forskningsmetode bør fordeler og ulemper vurderes. Fordelen med kvantitative metoder er at man kan enklere samle inn store mengder data, slik at det er lettere å se større sammenhenger og generalisere. Ulempene er at man ikke får den samme dybdeforståelsen som kvalitative metoder åpner for. Fordelen med kvalitative metoder er at de nettopp gir en bedre dybdeforståelse og i større grad kan få frem individuelle erfaringer, for eksempel gjennom intervjuer der forskeren kan stille oppfølgende spørsmål og oppklare potensielle misforståelser. Ulempene med kvalitative metoder er at datamaterialet kan være tidkrevende å analysere (Winchester & Rofe, 2016). For å besvare problemstillingen til denne oppgaven er man avhengig av å få innsyn i interessentenes meninger, erfaringer og tanker om utbygging av

havvind i Nordsjøen. Derfor vil det være gunstig med en kvalitativ tilnærming som søker dybdeforståelse snarere enn forklaringer (Tjora, 2017).

4.3 Casestudie

I følge Yin (2014) vil et casestudie være den foretrukne forskningsmetoden i situasjoner der (1) de viktigste forskningsspørsmålene er av typen “hvordan,” eller “hvorfor,” (2) forskeren har ingen eller lite kontroll over atferdshendelser; og (3) fenomenet som undersøkes er av moderne karakter. Siden denne oppgaven ønsker å finne ut av hvilke potensielle konflikter som kan oppstå på Sørilige Nordsjø II, der jeg som forsker har lite forkunnskaper og det er av moderne karakter er oppgavens forskningsdesign et casestudie.

Yin (2014) definerer omfanget til et casestudie som *“en empirisk undersøkelse som undersøker et samtidfenomen (“caset”) i dybden og innenfor dens virkelige kontekst, spesielt når grensene mellom fenomen og konteksten kanskje ikke er tydelig,»* (Yin, 2014, s. 88). Når forskeren har valgt å gjennomføre et casestudie er neste steg å velge forskningsdesignet. Forskeren står fritt til å velge design, som er en fordel (Yin, 2014). I denne oppgaven er caset utformet etter Yin sin fem-steps modell, som vist i figur 9 under (Johannessen et al., 2016):

Figur 9. Illustrerer Yin (2014) sin fem-steps modell. Illustrert av Therese Tjeldflåt, etter inspirasjon fra Johannessen et al. (2016, s. 205)

Teoretisk skiller Yin (2014) mellom enkelt- og flercasestudier. Siden datainnsamlingen foregår innenfor en avgrenset kontekst (Sørilige Nordsjø II) med informasjon om flere enheter (ulike aktører/interessenter), er det i denne forskningen å benytte enkelt casestudie med flere analyseenheter (Johannessen et al., 2016).

4.4 Datainnsamling

I de kommende delkapitlene vil jeg redegjøre for hvordan jeg har samlet inn datamaterialet.

4.4.1 Litteratursøk

I starten av oppgaven ble det gjennomført et litteratursøk for å få oversikt og en bredere forståelse over fagfeltet gjennom publisert litteratur. Jeg var raskt ute med å bestemme case, men brukte lengre tid på å snekre en problemstilling. Litteratursøket bidro til å innhente relevante artikler og litteratur som dannet et godt utgangspunkt for utarbeidelse av innledning og beskrivelsen av caset. Etterhvert som problemstillingen ble definert, var fokuset på å innhente relevant teori. Teorien ble innhentet gjennom søk i akademiske databaser. Databasene som er brukt er Google Scholar, Science Direct og Oria. Fordelen med samtlige er at de tillater å avgrense søkene til å kun vise fagfelleverdert litteratur.

4.4.2 Dokumentanalyse

Under litteratursøket ble det innhentet relevant litteratur som ble anvendt i en dokumentanalyse. I følge Tjora (2017) kan dokumentstudier fungere som et godt supplement i tillegg til andre metoder, som gjelder for denne oppgaven. For å sikre overførbarhet i prosjektet vil det være viktig å redegjøre for de utvalgte dokumenter (Grant, 2019). I følgende tabell har jeg derfor listet opp følgende dokumenter som har blitt benyttet i dette studiet. Alle dokumentene er offentlige dokumenter. De er innhentet gjennom et målrettet utvalg, fordi det ikke har vært tilfeldig for dette forskningsprosjektet hvilke dokumenter som har blitt utvalgt. Dokumentene ble anvendt for å få en større oversikt over den historiske utviklingen av havvind i Norge.

Tabell 1. Dokumentstudie - en oversikt.

Offentlige dokumenter om havvind	<ul style="list-style-type: none">- Havvind - <i>forslag til utredningsområder</i> (2010)- Havvind - <i>strategisk konsekvensutredning</i> (2012)- Opner områder for havvind i Noreg (OED, 2022)- Vindkraft til havs - <i>tidslinje</i> (Regjeringen, u.å.)
----------------------------------	--

Høringer	- Høringsnotat: <i>Forslag til forskrift om fornybar energiproduksjon til havs og forslag til opning av områda etter havenergilova (OED, 2019)</i>
----------	--

4.4.3 Dybdeintervjuer

I følge Johannesen et. al (2016) er det ved casestudier hensiktsmessig å benytte seg av kvalitative tilnærminger som for eksempel intervjuer, dokumenter, observasjon, eller strukturelle spørreundersøkelser. Dette fordi metodene bidrar til å innhente mest mulig informasjon fra noen få enheter. Målet er å få fyldige beskrivelser, og undersøke hva interessentene har erfart, føler, tenker og mener om utbygging av havvind på Sørilige Nordsjø II. Valget falt derfor på å gjennomføre intervjuer, fordi intervju er en tilnærming der man kommer nært innpå personen i gruppen man ønsker å vite mer om. Datainnsamlingen fra intervjuene har medført at jeg lettere har kunnet belyse problemstillingen fra flere sider (Johannesen et al., 2016).

4.4.4 Utvalg av informanter

I kvalitativ metode trekkes et utvalg tilfeldig slik at det representerer en populasjon, mens i kvantitativ metode går en mer strategisk og systematisk til verks for å velge ut informanter (Johannesen et al., 2006). Når det kommer til utvelgelse av informanter ble målgruppen først definert, dernest ble personer fra målgruppen utvalgt. Målgruppen er aktører som har interesse i utbyggingen av havvind på Sørilige Nordsjø II. Det er relativt mange organisasjoner og aktører som ansees som interessenter av Sørilige Nordsjø II. I lys av oppgavens omfang og tidsavgrensning ville det derfor vært praktisk umulig å prate med alle aktørene. Etter gode diskusjoner med veileder og medstudenter, og gjennom litteratursøk ble åtte forskjellige aktører kontaktet. Samtlige har bidratt i høringer og vist interesse, men de har forskjellige synspunkt og interesser i utbyggingen. Personene som ble kontaktet har enten vært ledere eller ansvarlige rådgivere for klima og energi i sitt selskap eller organisasjon. Aktørene ble valgt ut med bakgrunn om å få en gruppe informanter bestående av både utbyggere, fiskerierorganisasjoner, miljøvern og ornitologi som sammen kunne gi et mer helhetlig bilde.

4.4.5 Oversikt over informanter

aktør 1 Ornitologisk forening	aktør 2 Miljøvern-organisasjon	aktør 3 Interesse-organisasjon fiskeri	aktør 4 Miljøvern-organisasjon	aktør 5 Interesse-organisasjon fiskeri	aktør 6 Utbygger nett	aktør 7 Utbygger	aktør 8 Ideell organisasjon
---	--	--	--	--	---------------------------------	----------------------------	---------------------------------------

Tabell 2. Oversikt over informantene i undersøkelsen.

Etter at forespørsler om intervju ble sendt på e-post til de utvalgte informantene, svarte halvparten relativt raskt at de gjerne stilte til intervju. Her var jeg heldig, så jeg raskt kunne avtale tidspunkt og sende innkallelser i Teams. Samtlige deltakere fikk tilsendt informasjonsskrivet fra NSD som orienterte om masteroppgavens hensikt, problemstilling, hva deres deltakelse innebar, temaene for intervju samt deres rettigheter (se vedlegg 1).

4.4.6 Semistrukturerte Intervjuer

Alle intervjuene ble gjennomført digitalt i Microsoft Teams over en periode på fire uker. Fordelen med intervju over Teams er at det er en fleksibel metode for forsker og informant, da det kan gjøres fra hvor som helst (Johannesen et al., 2016). Når jeg sendte ut forespørsel for intervjuene, foreslo over halvparten av aktørene å ta det i Teams, og oppfordret meg til å sende innkalling. Jeg vurdert om jeg skulle gjennomføre fysiske intervjuer med informanter som oppholdt seg på Østlandet som undertegnede. Etersom over halvparten av informantene ønsket digitalt intervju, bestemte jeg meg for å gjennomføre alle på samme måte. Det har også spart meg som forsker for mye reising, som både er bra for klimaet og miljøet - to temaer som er sterkt knyttet til havvind. I tillegg ville dette gi samme utgangspunkt for alle informantene. I følge Tjora (2017) gir såkalte ansikt-til-ansikt dybdeintervjuer best samtaleflyt der en får med hele samtale aspektet. Fordi dybdeintervjuene ble gjennomført digitalt har jeg for eksempel ikke i like stor grad kunne lese informantenes kroppsspråk og gjøre observasjoner på en tilsvarende måte som ved fysisk intervju. Likevel har intervjuene trolig bidratt til like detaljerte og fyldige beskrivelser av temaet som et fysisk ansikt-til-ansikt intervju. Digitale intervjuer kan også ha sine fordeler, som for eksempel at informanten selv kan velge hvor den vil sitte, og gir god tid til pusterom så informanten føler seg i mindre anspent. Intervjuene hadde varierende lengder på mellom 26 minutter til 1 time og 4 minutter.

Det ble utarbeidet en felles intervjuguide i forkant av alle intervjuene. Intervjuguiden fungerte som en mal der spørsmålene ble noe tilpasset ut i fra hvilken aktør jeg pratet med. Ved å formulere spørsmål som var relativt åpne kunne informantene styre samtalen relativt fritt, som trolig har vært fordelaktig i forskningen. Fokuset var hele tiden å ha klare formuleringer som ikke skulle virke ledende (Larsen, 2007). I følge Johannesen et al. (2016) kommer menneskers oppfatninger og erfaringer best frem når informanten selv kan være med på å bestemme hva som tas opp i intervjuet. Det kan ha resultert i at informantene har fått et friere spillerom, der de har kunnet uttrykke sine fortolkninger, oppfatninger og holdninger. I følge Andersen (2016) bør man i rollen som forsker forsøke å få frem informantenes verdisyn og tanker så tydelig som mulig. Med semistrukturerte intervjuer ble dialogen god med samtlige av informantene, som kan ha avdekket enda flere funn, enn dersom man motsatt hadde satt opp en mer statisk-preget intervjuguide.

I de tre første intervjuene la jeg merke til at dersom jeg stilte et spørsmål innenfor et tema, kunne dette påvirke svaret på det neste spørsmålet som ble stilt, til tross for at det ikke skulle fungere som et oppfølgingsspørsmål. Som Larsen (2007) påpeker er dette noe en helst skal unngå. For å unngå dette i resten av intervjuene reformulerte jeg derfor et par av spørsmålene, og justerte noe på rekkefølgen, slik at spørsmålene ikke skulle påvirke svaret til informantene.

4.4.7 Bearbeiding av datamaterialet

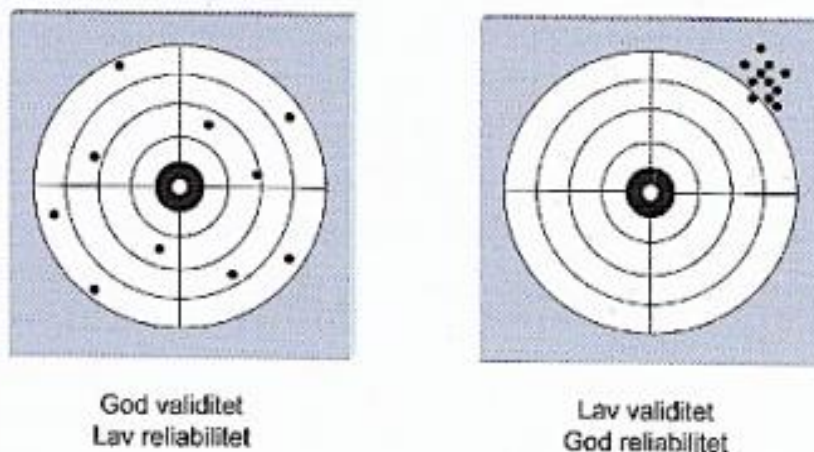
Når datamateriale skal analyseres innebærer det å komprimere, systematisere og ordne datamaterialet slik at det blir håndterbart (Larsen, 2007). Det er flere måter å tolke datamaterialet på. I følge Dunn (2016) er det hensiktsmessig å transkribere datamaterialet så raskt som mulig, slik at tolkningen blir mest mulig presis. Dette er fordi det man klarer best å rekonstruere det som er blitt sagt. Opptakene fra intervjuene ble derfor relativt raskt transkribert for en klargjøring til videre utarbeidelse med analysen. I transkriberingen ble det gjort enkelte omformuleringer, for å gjøre enkelte setninger fullstendige, og kutte ut unødvendige ord. Larsen (2007) peker på at en slik datareduksjon ofte er hensiktsmessig i kvalitative metoder.

4.4.8 Tolkning av datamateriale

For å skape en meningsfull oversikt over det bearbejdede datamaterialet falt valget på å *indeksere dataene*, som vil si å konstruere et system med koder for en bedre oversikt der det settes merkelapper på ulike avsnitt for å finne tilbake til spesielle temaer (Johannesen et al., 2016). Med utgangspunkt i intervjuguiden ble det etablert et fargekodesystem, der ulike farger representerte ulike temaer. Som Johannesen et al., (2016) peker på er det viktig å skape en oversikt over datamaterialet. Valget falt dermed videre på å gjennomgå alle de transkriberte og fargekodede temaene, og identifisere 7-10 ulike konflikter eller problemer som de ulike informantene hadde trukket frem. Deretter førte jeg dette inn i en tabell. Tabellen skapte en oversikt så det var lettere å se sammenhenger. Videre lagde jeg ulike koder for hvert tema, som bidro til en enda større oversikt og å se mønster. Etterhvert begynte jeg å se et mønster om at enkelte opplysninger begynte å gjenta seg ettersom kodingen av datamaterialet nådde et punkt der jeg nesten var gjennom alle temaene. En slik metning er ifølge Crang & Cook (2007) vanlig i kvalitative undersøkelser. Fordi informantene ønsker fremstå anonymt ble ulike pseudonymer brukt i arbeidet med analysen slik Johannesen et al., (2016) anbefaler.

4.5 Kritisk vurdering av valgt metode

En viktig del av oppgaven er å diskutere kritisk hva som er styrkene og svakhetene ved valgt metode, innsamling av data og resultater. I de to kommende delkapitlene redegjøres det derfor for oppgavens reliabilitet og validitet. Figuren (Fig. 10) nedenfor viser at dersom forskeren skal kunne trekke en pålitelig og gyldig konklusjon, må informasjonen både ha høy grad av validitet og reliabilitet for å treffe blinken i midten, altså for å få en konklusjon som både vil være pålitelig og gyldig (Samset, 2014).

Figur 10. To eksempler på ulik grad av validitet og reliabilitet. Kilde: Samset, 2014.

4.5.1 Reliabilitet

Oppgavens reliabilitet dreier seg etterprøvnbarhet av datamateriale (Olsson, 2011) samt hvilke data som anvendes, hvordan dataen er samlet inn, og hvordan det er bearbeidet (Johannessen et al., 2016). I kvalitativ forskning er det det mer utfordrende å oppnå høy grad av reliabilitet fordi forskeren kan sees på som et instrument. Ingen har de samme erfaringene som forskeren, og ingen kan derfor gjøre eksakt like tolkninger. Derfor er det viktig at forskeren styrker påliteligheten i forskningen. En styrket pålitelighet kan skapes ved å gi innledende og fyldige beskrivelser, gjerne som en beskrivelse av et case (Johannessen et al., 2016). Jeg har forsøkt å gi en så detaljert beskrivelse som mulig av caset og tematikken for å styrke oppgavens grad av pålitelighet. Analysen er også detaljert beskrevet, der jeg forklarer hvordan jeg har gått frem for å tolke datamaterialet, slik at oppgaven skal være etterprøvnbar og fremstå som transparent. Resultatene presenteres med sitater for å gi leseren en forståelse for hvorfor jeg har valgt de spesifikke temaene i diskusjonsdelen, som ifølge Braun & Clarke (2006) bidrar til å fange essensen.

Som forsker er det viktig å også trekke frem sine svakheter for å styrke oppgavens reliabilitet. Før jeg startet opp med intervjuene lese meg godt opp på temaet, for å stille mest mulig forberedt. Det ble satt av god tid for å komme frem til gode spørsmål jeg kunne stille informantene. Larsen (2007) sier at reliabiliteten er lav dersom de riktige spørsmålene ikke

har blitt stilt. Spørsmålene i oppgaven ble diskutert med veileder i forkant for å være sikker på at de mest riktige spørsmålene ble stilt. Når jeg har bearbeidet datamaterialet og transkribert intervjuene, har jeg i ettertid sett at jeg kunne stilt noen spørsmål annerledes, fordi enkelte ganger kan det se ut som enkelte spørsmål kan ha blitt oppfattet som ledende uten intensjon, som i så måte kan være en svakhet. Likevel vil jeg påpeke at jeg har vært bevisst med å stille gode og åpne spørsmål som ikke skal påvirke informantenes svar.

4.5.2 Validitet

Validiteten sier noe om gyldigheten til resultatene, og den innsamlede dataens relevans for problemstillingen (Olsson, 2011). I litteraturen er det vanlig å skille mellom *intern validitet* og *ekstern validitet*. Med intern validitet dreier seg om det foreligger en sammenheng mellom det som undersøkes og det datamaterialet som er samlet inn. Ekstern validitet dreier seg om forskningen kan overføres til liknende fenomener (Johannesen et al., 2016). I følge Larsen (2007) er det lettere å oppnå høy grad av validitet i kvalitative oppgaver enn i kvantitative fordi kvalitative metoder anses som mer fleksible og åpner opp for korrigeringer underveis. I forkant av intervjuene det forberedt en intervjuguide som skulle legge et godt utgangspunkt for å besvare problemstillingen ut i fra det teoretiske grunnlaget. Fordi informantene kommer fra ulike sektorer ble intervjuguiden delvis justert etter hva som ble ansett som nødvendig, og rekkefølgen på spørsmålene ble også endret litt på, slik at samtalene fikk en god flyt. Informantene fikk også tilsendt tema og spørsmål forhånd, så de kunne stille mest mulig forberedt.

4.6 Refleksjon rundt egne erfaringer av feltarbeid

Jeg har tiltro til at datainnsamlingen ville gitt et relativt lignende resultat dersom man skulle gjenskape intervjuene. Jeg har ikke hatt mulighet til å etterprøve de svarene som er gitt, fordi det er forhold som ikke jeg har noen mulig innvirkning på. Jeg antar at informantene har svart etter beste evne, og gitt korrekt informasjon. Informantene har gitt svar med utgangspunkt i organisasjonens interesser. Det er likevel ikke utenkelig at informantene på noen spørsmål kan ha delt svar som samstemmer med egne synspunkter, holdninger og tanker enn organisasjonens. En av informantene uttrykte at temaet kan være litt “eksplosivt stoff” og mente det kanskje er vanskeligere å få enkelte aktører til å prate om enn andre, hvilket jeg har

erfart. For eksempel hadde jeg et ønske om å komme i kontakt med Forsvaret, men det viste seg å ikke bli mulig etter flere runder på mail.

4.7 Diskusjon rundt etiske aspekter ved prosjektet

I kvalitativ metode oppstår etiske problemstillinger når forskningen direkte berører mennesker. Dette spesielt i datainnsamlingen og når det gjennomføres intervjuer (Johannesen et al., 2016). For det første stiller personopplysningsloven krav til samtykke, dersom enkeltpersoner kan identifiseres. I forkant av alle intervjuene fikk informantene tilsendt et informasjonsskriv på e-post der det sto informasjon om oppgaven, hva deres deltakelse innebar og om retten til å trekke seg fra prosjektet. I arbeidet med oppgaven er det samlet inn personopplysninger som kan identifisere enkeltpersoner. Informantene har samtykket til å delta ut i fra informasjonsskrivet. Prosjekter som omfatter behandling av personopplysninger som helt eller delvis lagres elektronisk er meldepliktige (Johannesen et al., 2016). Prosjektet ble derfor meldt inn til Norsk Senter for Dataforskning (NSD), der det ble gitt tillatelse til å samle inn og bearbeide data, fordi det sto i samsvar med gjeldende regelverk om personvern (se vedlegg 1).

Informasjon som kan tilbakeføres til enkeltpersoner er ifølge forvaltningsloven taushetsbelagt. Dette er særlig relevant for kvalitative undersøkelser, fordi mer detaljerte beskrivelser og uttalelser oftere forekommer. Det er derfor viktig at informantenes anonymitet sikres. Enkelte av aktørene uttrykte et ønske om anonymisering, fordi de var engstelige for at informasjonen de kom med kunne skape negative konsekvenser for dem selv i ettertid. Selv om flere var åpne for å stå frem med navn og bedrift, har jeg valgt å anonymisere samtlige aktører etter beste evne.

4.7.1 Refleksjon rundt egen rolle

I tillegg til å redegjøre for etiske hensyn overfor informantene er det viktig å reflektere egen rolle i forhold til subjektivitet. Subjektivitet innebærer en innføring av personlige meninger og egenskaper i forskningspraksis, og er spesielt relevant å trekke frem i kvalitative metoder fordi metodene involverer sosiale interaksjoner (Dowling, 2016). I dette casestudiet har jeg ikke hatt noen relasjon til noen av informantene utover roller som forsker. Erfaringene fra

intervjuene er at det har vært en tydelig rollefordeling der jeg har fremstått som en formell intervjuer.

5 Presentasjon av funn og analyse

Hovedproblemstillingen i denne oppgaven er å undersøke hvilke potensielle konflikter som kan oppstå blant interessenter ved havvindutbygging i Nordsjøen. For å kunne besvare hovedproblemstillingen er det i lys av masteroppgavens omfang og tidsrammen bestemt å se å se på det nylig åpnete feltet Sørliche Nordsjø II. Fordi prosjektlitteraturen sier at en lav grad av interessentmedvirkning kan forsterke konfliktpotensialet i prosjekter, ble følgende underproblemstilling definert: *"Hvordan har interessenter kunnet medvirke i prosessen med utbygging av Havvind på Sørliche Nordsjø II?"* Ved å først besvare underproblemstillingen vil det legges et bedre grunnlag for å kunne besvare hovedproblemstillingen som helhet. Derfor vil denne oppgavens analyse ha en todelt struktur. I den første delen vil jeg ta tak i hvordan interessentene har kunnet medvirke i prosessene med utbyggingen av havvind på Sørliche Nordsjø II. For å belyse problemstillingen vil relevant prosjektlitteratur fra teorikapitlet anvendes. I del to vil jeg belyse hvilke potensielle konflikter som kan oppstå ved utbygging av havvind i lys av teorien om fornybar energi. Avslutningsvis vil jeg sette de to delene i sammenheng. Analysen bygger på mine hovedfunn etter koding av datamaterialet fra intervju og gjennom litteratursøk. Resultatene blir presentert tematisk i forhold til innhold.

5.1 En systematisk oversikt over informantene

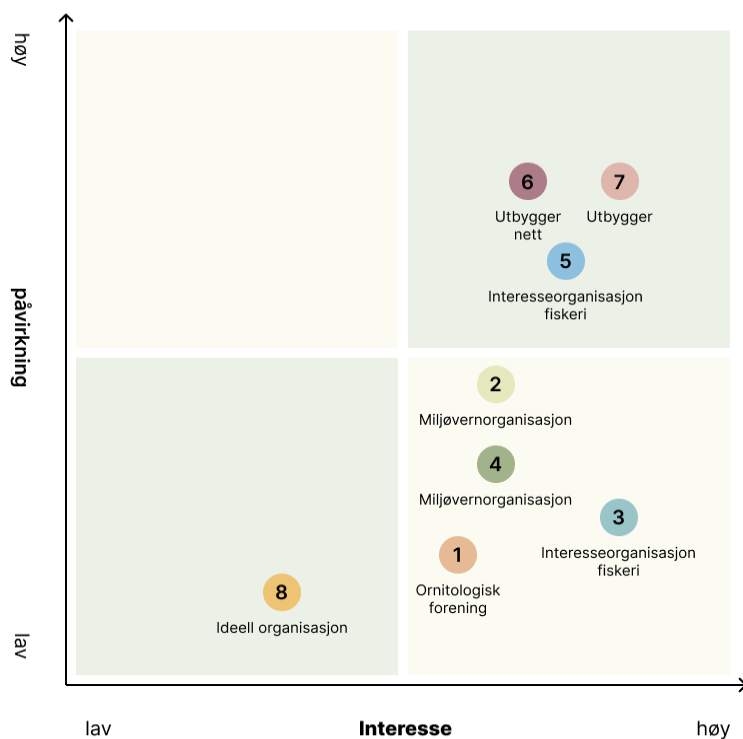
Det er blitt gjennomført totalt åtte intervjuer med åtte informanter fra ulike sektorer. Informantene representerer ulike interesser og synspunkt når det kommer til en havvindutbygging i Nordsjøen. Informantene har ulike stillinger i sine respektive organisasjoner, men har til felles at de har alle ansvar for maritime operasjoner og interesser i sin organisasjon. Som nevnt kapittel 4 om metode har ingen av informantene ønsket å stå frem med verken navn eller bedrift. Følgende tabell gir en oversikt over informantene:

aktør 1 Ornitologisk forening	aktør 2 Miljøvern-organisasjon	aktør 3 Interesse-organisasjon fiskeri	aktør 4 Miljøvern-organisasjon	aktør 5 Interesse-organisasjon fiskeri	aktør 6 Utbygger nett	aktør 7 Utbygger	aktør 8 Ideell organisasjon
---	--	--	--	--	---------------------------------	----------------------------	---------------------------------------

Tabell 3. Oversikt over informantene

5.1.1 Interessentmatrise

For å presentere informantenes interesse og innflytelse i havvindutbyggingen har jeg valgt å ta utgangspunkt i interessentmatrisen til Maguire et al. (2012). Interessentmatrisen klassifiserer aktørene etter deres grad av interesse i prosjektet og deres påvirkningsgrad. Nivåene er bestemt etter egne vurderinger basert på funnene fra intervjuene. Det vil i de neste delkapitlene redegjøres for aktørenes plassering i matrisen. Matrisen har en vertikal og horisontal akse. Langs den horisontale aksen vises i hvilken grad aktøren har interesse av havvindutbyggingen. Den vertikale aksen viser i hvilken grad aktøren er i stand til å påvirke havvindutbyggingen. Figur 11 viser matrisen:

Figur 11. Interessentmatrise. Illustrasjon over aktørenes mulighet for påvirkning og grad av interesse, etter Maguire et al. (2012).

5.2 Besvarelse av oppgavens underproblemstilling

I de kommende delkapitlet vil jeg rette fokuset på oppgavens underproblemstilling: “Hvordan har interessenter kunne medvirke i prosessen med utbygging av havvind på Sørilige Nordsjø II?”. Besvarelsen vil kunne danne et bilde av den overordnede interessenthåndteringen, og kan

videre forklare hvilke potensielle konflikter som kan oppstå med utbygging av havvind i Nordsjøen.

5.3 Funn 1: Berørte interessenter opplever ikke tilstrekkelig inkludering

Eskerod & Jepsen (2013) peker på at det er viktig med god involvering av interessenter i prosjekter for å sikre en god prosjektgjennomføring og dempe konfliktnivået. I følge Kerzner (2014) vil en dårlig involvering av interessenter føre til at et prosjekt i større grad vil mislykkes. Når det kommer til utbygging av havvind i Nordsjøen har de norske myndighetene en viktig rolle. De vedtar både lover og legger politiske føringer på prosjektet og samtidig styrer prosjektet (Karlsen, 1998) og er i så måte premissgivere. Fordi myndighetene legger føringer på prosjektet vil de også ha en viktig rolle når det kommer til å involvere og håndtere interessenter. Som Johnsen & Hersough (u.å.) peker på er det et stort antall interessegrupper ved utbygging av havvind, og når flere grupper ønsker å bruke havrommet bidrar det til et økt konfliktpotensial. Interessentene må involveres i utbyggingen og det er viktig å ivareta deres tilfredshet under utbyggings- og utviklingsprosessen (Hertenberger, 2018). I de kommende delkapitlene vil jeg derfor redegjøre for hvorvidt de berørte interessentene er involvert i myndighetenes planer for utbygging av havvind.

I intervjuene har det vært en ønske å kartlegge i hvilken grad de ulike interessentene har kunnet medvirke i utbyggingsprosessen på Sørlege Nordsjø II, helt fra den strategiske veilederen om havvind som kom ut i 2010 til den siste høringen som ble sendt ut i April 2022. Det har imidlertid vist seg å være utfordrende fordi alle informantene uttrykker at de opplever at det er vanskelig å svare detaljert på medvirkningsprosessen. Dette er innledningsvis et interessant funn i seg selv. Alle informantene har svart mer generelt og helhetlig, fordi de ikke har hatt en så god oversikt selv som jeg som intervjuer først antok. Av den grunn vil den kommende interessentanalysen gjøres på et litt mer generelt grunnlag. For eksempel sier **aktør 6** (miljøvernorganisasjon):

“Det er litt forskjellige som har hatt ansvaret for vindmøller opp igjennom. Jeg kan derfor ikke gå i detalj på alt, fordi jeg ikke har den oversikten selv. Men jeg kan svare mer generelt.” – **Aktør 6** (miljøvernorganisasjon).

5.3.1 Interessentmedvirkning i henhold til Eskerod & Jepsens (2013) fasemodell

Som et verktøy for å avdekke hvordan de ulike interessentene opplever muligheten til medvirkning har jeg valgt å ta utgangspunkt i Eskerod og Jepsens fasemodell (2013) som presentert i teorikapitlet. Ut i fra modellen er det de to første fasene “prosjektplanlegging,” og “prosjektdannelse,” som er relevante for denne oppgaven fordi en utbygging av havvind ligger lengre frem i tid, og det er per i dag i en oppstartsfase der myndighetene jobber med å utarbeide planer og sette rammer. I fasemodellen skiller Eskerod & Jepsen (2013) mellom interessenter og nøkkelinteressenter. Jeg vil videre redegjøre for begrepene og knytte dem opp mot aktørene.

5.3.2 Nøkkelinteressenter

Ut i fra intervjuene er det blitt identifisert henholdsvis to aktører som er å anse som nøkkelinteressenter. Disse er **aktør 6** (utbygger av nett) og **aktør 7** (utbygger). De anses som nøkkelinteressenter fordi de både har et stort hjelpe- og skadepotensial (Eskerod & Jepsen, 2013). På den ene siden har de et stort hjelpe potensiale fordi de bidrar med den fysiske infrastrukturen som er kabler og vindmøller. Samtidig har de et stort skadepotensiale fordi uten kabler og vindmøller blir det ingen havvind. Ut i fra fasemodellen er det spesielt disse to interessentene som skal involveres i fasen “prosjektdannelse.” I intervjuene forteller aktørene at de opplever å ha vært i en dialog med myndighetene helt fra start, der de har fått dele sine kunnskaper og meninger. **Aktør 7** (utbygger) forteller at hen opplever å ha hatt en god kommunikasjon både med myndighetene, men også med andre utbyggere. Hen forteller at de samarbeider med flere andre aktører som er utbyggere, og de har hatt flere felles møter med departementet. **Aktør 6** (utbygger nett) forteller at de opplever prosessene har foregått ryddig med god dialog med myndighetene. Det kan trolig kan begrunnes med at deres interesser i stor grad er sammenfallende med statens, da de har blitt delegert ansvaret for utbygging av nett. På spørsmål om hvordan hvordan de opplever å kunne medvirke svarer hen: *“Vi opplever en god dialog med departementet. Vi har vært involvert i prosessen hele veien.”* - **Aktør 6.**

5.3.3 Øvrige interessenter

Ut i fra Eskerod og Jepsens fasemodell (2013) bør øvrige interessenter inkluderes i større grad i “planleggingsfasen.” I denne fasen tas en kunnskapsutveksling fra den første fasen, inn i en planleggingsfasen der øvrige interessenter skal være med på å forhandle frem forventninger i prosjektet gjennom etablering av gode relasjoner. Interessentene skal her involveres tett.

Aktør 1 (ornitologisk forening) forteller at de har forsøkt å komme i dialog med myndighetene ved flere anledninger, og ønsket en god dialog fra starten. Hen opplever imidlertid at interesseorganisasjoner, både innenfor fiskeri og miljøvern, havner i bakerste rekke og ikke blir hørt. Hen forteller at organisasjon har forsøkt å komme med konstruktive innspill på veilederen for havvind og i høringene som har vært inntil Sørilige Nordsjø II ble erklært for åpnet. Hen opplever imidlertid ikke å bli hørt:

“Når det gjelder prosessene frem til den endelige åpningen av området, så sender vi høringsinnspill, men får ingen tilbakemelding på hva som faktisk skjer. Det er noe vi og sektor for miljøvern faktisk har diskutert. Hvordan skal vi komme i dialog egentlig?” -Aktør 1 (ornitologisk forening).

Aktør 1 sin opplevelse om at miljøvernorganisasjoner havner i bakerste rekke sammenfaller med **aktør 3** (fiskeriorganisasjon) sin opplevelse. Hen sier:

“Altså i begynnelsen så ble vi ignorert. Vi har skreket høyt. Nå snakker jeg ikke bare om vår organisasjon, men om fiskerinæringene og miljøorganisasjonene. Det oppleves ikke som at de hører det vi sier. Vi blir ikke prioritert. Vi havner bakerst.” - Aktør 3 (fiskeriorganisasjon).

Når det kommer til de to aktørene i dette studiet som representerer miljøvernorganisasjoner, henholdsvis **aktørene 2 & 4**, forteller de at det har vært vanskelig å nå frem til myndighetene i høringsrundene. Gjennom intervjuene ble det videre avdekket et interessant funn om de to aktørene. De forteller at de har vært nødt til å slå seg sammen i en allianse med to andre miljøvernorganisasjoner, for å oppnå større gjennomslagskraft. De har byttet på å skrive høringsinnspill i de ulike høringsrundene til Olje- og energidepartementet. **Aktør 4** (miljøvernorganisasjon) forteller at til tross for at de er en miljøvernorganisasjon med en mer restriktiv holdning til vindkraft enn hva som gjelder for de to andre organisasjonene i alliansen, har de likevel sett at et slikt samarbeid har vært nødvendig for å oppnå dialog med myndighetene. Hen forteller:

“Vi har fått innvilget noen møter etterhvert. Så det er ikke så verst. Vi føler vi i en viss grad er blitt involvert. Men det kunne vært enda bedre.” -Aktør 4 (miljøvernorganisasjon)

Aktør 5 (fiskeriorganisasjon) forteller at hen opplever en gjennomgående dårlig inkludering, men skiller mellom det som har skjedd i tidlige faser og nyere tid. Hen sier at de over en lengre tid følte seg nærmest ekskludert i diskusjoner og høringer, til tross for å representere en næring som i stor grad blir påvirket av utbygging av havvind på Sørlege Nordsjø. Hen forteller at det imidlertid har skjedd et skifte, der fikk innvilget et lenge etterspurt møte med Olje- og energidepartementet i februar som har ført til en bedre inkludering. Hen mener fortsatt myndighetene har en del arbeid å gjøre før de føler seg tilstrekkelig inkludert. Den siste aktøren i denne undersøkelsen er **aktør 8**. Hen representerer en ideell organisasjon som er beredskapsmessig tilstede på sjøen. Hen forteller at organisasjonen ikke har vært i dialog med myndighetene og begrunner det med:

“De kommer aldri til å la være å installere vindmøller bare fordi vi mener det ikke er så lurt. Men jeg mener det er noe viktig med å hente inn alle interessentene, både fiskeri, sjøfart, olje & gass. De vil ha noe å si og de må inkluderes.” - Aktør 8 (Ideell organisasjon).

5.3.4 Oppsummering funn 1: Berørte interessenter opplever ikke tilstrekkelig inkludering

Som det fremgår av Eskerod & Jepsens fasemodell (2013) er det viktig at prosjektets nøkkelinteressenter involveres tett i prosjektets dannelses-fase, mens øvrige interessenter skal trekkes inn og involveres i planleggingsfasen. Samtlige nøkkelinteressenter, som i denne undersøkelsen er **aktør 6** (utbygger nett) og **aktør 7** (utbygger) opplever å ha en god dialog med myndighetene, der de inkluderes i jevnlige møter og diskusjoner. Funnene i denne analysen taler for at nøkkelinteressentene opplever en tilstrekkelig grad av involvering. Videre fremgår det av fasemodellen at øvrige interessenter skal trekkes inn i prosjektets dannelsesfase. I intervjuene er det ingen av de øvrige interessentene som sier at de synes de blir inkludert i tilstrekkelig grad. Det er også blitt avdekket et interessant funn, der **aktør 2** og **aktør 4** (miljøvernorganisasjoner) har sett seg nødt til å slå seg sammen i en allianse med to andre miljøvernorganisasjoner for å oppnå inkludering. Fordi disse interessentene må slå seg sammen, og nærmest tidvis kjempe om en inkludering taler det for at de ikke inkluderes i tilstrekkelig grad. **Aktør 6** (utbygger nett) og **aktør 7** (utbygger) er de eneste interessentene som blir inkludert i tilstrekkelig grad. De er også de eneste kommersielle aktørene i denne undersøkelsen. Eskerod & Jepsens (2013) anbefaling om en proaktiv

interessenthåndteringsstrategi ser derfor tilsynelatende ikke ut å gjelde her. Det er rimelig å konkludere med at berørte interessenter ikke blir tilstrekkelig inkludert.

5.4 Funn 2: For lite kunnskap om påvirkning på miljø og økosystem

I følge De Jong et al. (2022) vet vi ikke nok om hvilke langsiktige konsekvenser en utbygging av havvind vil få på økosystemet. Dette er noe som **aktørene 1** (ornitologisk forening), **2** (miljøvernorganisasjon), **3** (fiskeriorganisasjon), **4** (miljøvernorganisasjon), **5** (fiskeriorganisasjon), og **8** (ideell organisasjon) trekker frem under intervjuene. **Aktør 5** (fiskeriorganisasjon) forteller at det er behov for en pause for å få på plass kunnskap om hvilke effekter en utbygging av havvind det vil ha på det marine miljøet og samt konsekvenser det vil medføre for miljøet i havet og for fiskeri. **Aktør 3** (fiskeriorganisasjon) forteller at den lever en pelagisk fiskeart i den sørlige delen av Nordsjøen som heter Tobis. Tobisen er en nøkkelart i økosystemet, som det er kjempeviktig å ta hensyn til. Hen sier at per i dag vet vi for lite om både arten og dens gyteområder. Det er vanskelig å kartlegge slike arter som Tobisen i sjøen fordi gyteområdene endrer seg fra år til år. Hen forteller videre at hen er spesielt bekymret for fisken i en utbyggingsfase:

“Vi mener at fisken blir skremt under vibrasjoner og lyder. Dette kan medføre at fisken forflytter seg, og vekk fra sitt vanlige habitat.” - Aktør 3 (fiskeriorganisasjon).

Utsagnet til **aktør 3** kan sees i lys av studiet til Bailey et al. (2014), som fant ut at fisk og sjøpattedyr vil bli spesielt sårbare i en konstruksjonsfase på grunn av støy. Av studiet kommer det også frem at dette kan bidra til at populasjoner forflytter seg som kan føre til varige endringer i næringsnett, som igjen kan føre til at ulike populasjoner endrer sine habitater. På den andre siden mener Bergstöm et al. (2014) ut i fra sitt studie at den forstyrrelsen og støyen som fisk og andre sjøpattedyr blir utsatt for i en konstruksjonsfase ikke nødvendigvis vil vare over tid. Trolig vil artene vende tilbake til deres opprinnelige områder når utbyggingsfasen tar slutt (Bergström et. al, 2014). **Aktør 2** (miljøvernorganisasjon) forteller vi vet for lite om de langsiktige konsekvensene for det marine økosystemet i dag. Hen sier i likhet med **aktørene 3 & 5** (fiskeriorganisasjoner) at ulike fiskearter forflytter seg over tid, og bare fordi det ikke var fisk der når den strategiske konsekvensutredningen (fra 2012) ble publisert, betyr det ikke at det ikke er fisk der i dag, eller om 10 år frem i tid. Men i motsetning til aktørene 3 & 5 (fiskeriorganisasjoner) deler hen ikke samme syn om at støyen fra utbyggingsfasen nødvendigvis er farlig og skremmer fisken. Hen sier:

“Støyen fra en vindmølle er mye, mye mindre enn støyen fra skipstrafikk for eksempel. Så dersom man ikke er nevneverdig bekymret for støyen fra skipstrafikk, så trenger man ikke være det for vindmøller i havet heller.” -Aktør 2.

Hen trekker så frem oljeindustrien som et eksempel og forteller at i norsk oljeindustri har det vært lov å skyte med seismikk. Seismikk er en betydelig større kilde til støy enn hva vindmøller er. Til tross for denne støyen har det ikke vært et særlig strengt meldingsregime for dette. Hen sier at det skal være en betydelig sterk støy for at dyr og fisk får varige hørselsproblemer. Hen påpeker imidlertid at det må forskes mer på hva en eventuell konstant summing fra en større havvindpark med over hundre vindmøller eventuelt vil medføre. Når det kommer til hens argument om at fisken har tålt støyen fra seismikk, vil det kanskje være fornuftig å sette dette i kontekst med summen av alle aktivitetene som blir utført i Nordsjøen. Kanskje vil det gå en grense på hvor mye støy fisk og sjøpattedyr tåler og det kan tenkes at det er summen av alle disse aktivitetene over tid som vil avgjøre hvorvidt det kan anses som forsvarlig eller ikke.

Aktør 2 (miljøvernorganisasjon) er langt mer bekymret for hvilke konsekvenser en havvindmøllepark vil medføre for fuglelivet med tanke på kollisjoner. Kelsey et al. (2018) studerte sårbarheten til sjøfugl ved utbygging av en havvindpark på vestkysten av USA. Ut i fra deres resultater konkluderte de med at det var de spesielt allerede sårbare fugleartene som måker, terner og pelikaner som var spesielt utsatt for kollisjoner med havvindturbiner fordi de fløy i en høyde som var tilsvarende samme høyden som rotorbladene til vindturbinene. **Aktør 1** (ornitologisk forening) forteller at hen anser utbygging av havvind som en ny belastning for sjøfugl, som allerede er en veldig presset art. Hen sier at selv om klimaendringene er store og utslippene må ned så må ikke dette gå utover naturmangfold som er veldig presset fra før. Hen mener det er mangel på kunnskap om temaet og sier følgende:

“Hvilke konsekvenser skal mangel på kunnskap få for utbyggingen? For Sørlige Nordsjø II er det opplagt at det er et behov for bedre konsekvensutredninger og spesielt mer kunnskap om fugl. Det må finnes ut av hvordan den tenkes å påvirkes gjennom gode forundersøkelser.” - Aktør 1 (ornitologisk forening)

Når **aktør 1** (ornitologisk forening) mener det trengs bedre utredninger og undersøkelser av fugl i Nordsjøen finner dette støtte i studiet til Dierchke et al. (2016). De har i likhet med Kelsey et al. (2018) sett på hvilke konsekvenser havvindturbiner ville ha på sjøfugl, men i motsetning til Kelsey et al. (2018) som fokuserte på USAs vestkyst så de på sjøfugl i Europeiske farvann.

De kom frem til at det spesielt er ulike måkearter, alkefugler og lomvi som i størst grad vil bli truet av havvindparker. Når det kommer til at alkefugler og lomvi er spesielt truet er dette noe som **aktør 1** (ornitologisk forening) trekker frem. Hen sier vi vet for lite per i dag om hvilke typer fugl som oppholder seg i Nordsjøen, men at det potensielt kan være mellom 250 til 300 arter som kan trekke over området, enten fra Norskekysten eller de Britiske kolonier, for å drive næringssøk. Enkelte fugler kan fly 40-50 mil for å drive næringssøk etter pelagiske arter som befinner seg i Nordsjøen, og dermed kan fuglene miste leveområdene sine, eller potensielt dø som følge av de voldsomme rotorbladene. Deretter kommer hen inn på hvilke arter det er spesielt kritisk for og sier:

“Spesielt Alkefugl og Lomvi kan miste leveområdene sine. Det er en fare for forringelse av økosystemet. Vi er opptatt av at det hele må foregå på en veldig forsvarlig måte, og etterlyser svar som vi per i dag ikke har.” - Aktør 1 (ornitologisk forening).

5.4.1 Oppsummering funn 2

Alle aktørene, unntatt **aktør 6** (utbygger nett) og **aktør 7** (utbygger), mener kunnskapsgrunnlaget per i dag er for dårlig til å kunne forsvare en utbygging av havvind i Nordsjøen. De mener det må forskes mer. Det varierer hva aktørene vektlegger det må forskes mer på, men det synes å være gjennomgående at det bør forskes mer på konsekvenser for sjøfugl og det marine økosystemet under vann.

5.5 Funn 3: Bekymring for trafikksikkerheten i Nordsjøen

En utbygging av havvindparker i Nordsjøen vil ifølge Gudmestad et al., (2016) bidra til en økt risiko for skipskollisjoner, og risikoen vil trolig være høyest med oljetankere som frakter olje fra norsk sokkel. Når det kommer til økt risiko for skipskollisjoner med spesielt oljetankere er dette noe aktør 8 (Ideell organisasjon) trekker frem i intervjuet. Hen sier:

“Kollisjon mellom oljetankere vil helt klart bli en stor utfordring. Og rent redningsmessig vil det helt klart være utfordrende å få de ut igjen. Området er jo veldig langt fra kysten. Vi sleper allerede en del oljelensere som det er en del av i det området. En oljetanker vil jo ta med seg alt som er av vindmøller i dårlig vær. Det kan jo bli fryktelig mye oljesøl.” - Aktør 8 (Ideell organisasjon).

Aktør 8 (ideell organisasjon) sitt utsagn kan støttes av studiet til Presencia & Shafiee (2018). De peker på at fartøy som kolliderer med vindturbiner kan føre til oljelekkasjer og lekkasjer av andre kjemikalier, som vil medføre forurensning av miljøet. For å forhindre at skip

kolliderer med vindturbiner kan det tenkes at eksisterende navigasjonsruter må legges om helt eller delvis, som Rawson & Rogers (2015) fant ut gjennom deres studie av fem havvindparker utenfor Storbritannia. De kom frem til at en slik omlegging ville medføre bekymringer for trafikksikkerheten. Dette er noe **aktør 8** (Ideell organisasjon) uttrykker i intervjuet. Hen forteller at hen er bekymret for trafikksikkerheten av flere grunner. Den første grunnen er at det seiler svært mange skip i den sørlige delen av Nordsjøen hver dag. Skipene kommer fra mange forskjellige land, og ifølge hen eksisterer det ikke et felles kartsystem i dag som oppdaterer alle skipenes kart for nye navigasjonsruter. Hvert enkelt skip er dermed ansvarlig for å oppdatere disse selv. Hen sier hen er bekymret for at enkelte skip, som for eksempel en lastebåt fra Polen, ikke vil få oppdatert sine kartsystemer i tide, og at flere uheldige kollisjoner kan oppstå. Videre forteller hen at dersom et fartøy skulle havarere og /eller kolliderer med en havvindmølle og begynne å ta inn vann, vil det bli redningsmessig utfordrende. Hen sier:

“Dersom en båt kolliderer med en vindmølle, og den begynner å ta inn vann, da er jeg usikker på hvordan man skal løse det. Å få redningshelikoptre i nærheten av disse vindturbinene er jo ikke noe idéelt, det vil være utfordrende.” - **Aktør 8** (Ideell organisasjon)

Nikkanen (2021) peker på at havari og redningsaksjoner på dypere farvann som ligger langt fra kysten vil være redningsmessig utfordrende. Bekymringen til aktør 8 (Ideell organisasjon) kan synes å være reell, for som Nikkanen (2021) peker på vil det være vanskelig å nå havområder så langt fra kysten på kort varsel. I tillegg vil en slik redningsaksjon sette redningsmannskapenes sikkerhet i fare, fordi det ofte er hardt vær i kombinasjon med høye bølger. Når det kommer til utfordringen med redningshelikoptre vil det ifølge De Jong et al. (2020) være redningsmessig utfordrende fordi havvindmøllene skaper en såkalt kjølevannsturbulens, som produserer sterke luftstrømmer. Derfor kan ikke redningshelikoptre fly tett inntil havvindmøllene så lenge de er koblet på. **Aktør 8** (Ideell organisasjon) mener imidlertid at dette må kunne løses, ved at havvindmøllene lar seg skrus av umiddelbart ved slike nødssituasjoner, og at det er en forutsetning for å kunne bygge ut.

5.5.1 Oppsummering funn 3

Hvordan trafikksikkerheten i området med en vindmøllepark ivaretas og løses kan se ut til å bli en avgjørende faktor for konfliktnivået blant de ulike aktørene.

5.6 Funn 4: En mangelfull helhetlig arealplanlegging til havs

I følge Mikkelsen et al. (2019) er en av de største utfordringene med utbygging av havvind at ulike aktører opplever tilgangen på havarealer som en stor utfordring. I følge Europakommisjonen (2021) vil den blå økonomien fortsette å vokse, og konkurransen om tilgang på havarealene vil øke betydelig fremover. Derfor vil det være nødvendig å finne effektive, trygge og bærekraftige måter å koordinere aktivitetene til havs på (Europakommisjonen, 2021). Per i dag eksisterer det imidlertid ingen helhetlig arealplanlegging til havs i Norge ifølge Voldsund (2021). Dette er noe samtlige aktører uttrykker gjennom intervjuene. For det første adresserer spesielt **aktørene 1** (ornitologisk forening), **3** (fiskeriorganisasjon), **4** (miljøvernorganisasjon) og **6** (utbygger nett) utfordringer og uenigheter knyttet til dagens regelverk. For det andre mener aktørene **1** (ornitologisk forening), **5** (fiskeriorganisasjon), **6** (utbygger nett) og **8** (Ideell organisasjon) at dagens praksis for strategiske konsekvensutredninger ikke er god nok. Jeg vil i de kommende delkapitlene redegjøre for dette.

5.6.1 Konflikter knyttet til utarbeidelse av nytt regelverk

Som det fremkommer i casebeskrivelsen har Petroleumstilsynet blitt delegert ansvaret av Arbeids- og sosialdepartementet for å utarbeide et nytt regelverk som skal gjelde for vindkraft til havs (Petroleumstilsynet, 2021). Når det kommer til utarbeidelsen av dette regelverket forteller **aktørene 1** (ornitologisk forening), **3** (fiskeriorganisasjon), **4** (miljøvernorganisasjon) og **6** (utbygger nett) at det er viktig for dem at deres interesser blir hørt, og at det endelige regelverket ivaretar deres interesser. **Aktør 6** (utbygger nett) peker spesielt på at det er mye som må gjøre med dagens regelverk:

“Det er mye mangler enda. Havenergiloven er jo tilsvarende Energiloven på land. Men i Energiloven finnes det veldig mange forskrifter som regulerer energi på land. Havenergiloven har bare en forskrift - Havenergiforskriften. Det er mye mangler på regelverket der. Det er mye som må gjøres.” - Aktør 6 (utbygger nett)

Utover det at aktørenes kreves at deres interesser ivaretas i det nye regelverket, forteller **aktørene 1** (ornitologisk forening), **3**(fiskeriorganisasjon) og **4** (miljøvernorganisasjon) at naturmangfoldsloven må utvides til å gjelde til havs. For eksempel sier **aktør 4** følgende:

“Naturmangfoldsloven må gjelde for hele den norsk-økonomoniske sonen. I dag gjelder den kun 12 nautiske mil ut i havet. For oss gir det ikke mening å ha næringer som ikke følger naturmangfoldloven til havs. En utvidelse av loven vil være et godt verktøy for hvordan man kan sørge for god naturkartlegging og sikre naturverdier til havs.” - Aktør 4 (miljøvernorganisasjon).

5.6.2 Dagens praksis for konsekvensutredninger ikke god nok

Som ytterligere beskrevet i kapittel 2 er feltet Sørlige Nordsjø åpnet på bakgrunn av den strategiske konsekvensutredningen som kom i 2012. **Aktørene 1, 2, 3, 5, 6, & 8** forteller at de mener konsekvensutredningen fra i 2012 ikke er god nok, og at mye av innholdet vil være utdatert. Som det fremgår av havenergiforskriften er det utbyggerne selv som skal gjennomføre en prosjektspesifikk konsekvensutredning før utbygging kan skje (havenergilovforskrifta, 2020). Dette anser spesielt aktørene **1, 5, 6, & 8**, som problematisk og mener staten bør utrede i forkant av utbygginger, og ikke utbyggerne selv slik det er lagt opp til i dag. De mener at dersom staten utreder de prosjektspesifikke konsekvensutredningene vil det føre til en bedre og mer helhetlig arealplanlegging til havs. **Aktør 6** (utbygger nett) sier hen synes det er uforståelig å pålegge hver enkelt aktør å utrede selv. Hen sier:

“Staten burde ta den oppgaven og konsekvensutrede hele området som er åpnet selv. Det er risiko for aktørene som har meldt sin interesse for å bygge havvind å skulle konsekvensutrede selv. Vi bør også lære av Danmark. Der er det en statlig aktør som har tatt på seg å konsekvensutrede alt sammen og fått penger til det. Det virker mye mer rasjonelt å gjøre det i forkant av auksjoner, i stedet for at det skal være en risiko som aktørene som bygger ut må påta seg.” - Aktør 6 (utbygger nett)

Aktør 1 (ornitologisk forening) mener vi også bør se til Danmark:

“Vi får blikket mer og mer opp for hvordan de gjør det i Danmark. Der er staten inne og utreder, også faller konsesjoner i ettetid. Vi synes ikke det opplegget som det er lagt opp til i Norge virker særlig godt (...) Vi har vært i kontakt med flere utbyggere som sier at de ønsker seg et system der staten og miljømyndighetene er sterkere involvert, og ser på naturverdier og hvilket konfliktpotensial som ligger der i mye større grad. Der er først da man klarer å få en god og overordnet arealpolitikk der man velger de beste områdene, der staten og miljømyndighetene har mye mer kontroll på de arealene som settes av til havvind.” -Aktør 1(ornitologisk forening).

Et interessant funn er at aktørene etterspør en bedre praksis for konsekvensutredninger enn det som gjøres i dag, og at vi bør lære av Danmark. Fordi Danmark er medlemmer av EU er de underlagt EU sitt direktiv for arealplanlegging til havs. Direktivet pålegger alle medlemsstatene å utarbeide marine arealplaner (Marine Spatial Planning) for å sikre at den

menneskelige bruken av havet foregår på en effektiv, trygg og bærekraftig måte (Unesco u.å.). I Danmark forvaltes havet og bruken av havområdene gjennom ulike typer regelverk der en slik marin arealplanlegging bidrar til å skape en integrert havpolitikk (Havochvatten, u.å.). I Norge har vi ikke et slikt helhetlig planleggingsverktøy for marine havområder (Voldsund, 2021). Plan og bygningsloven er det nærmeste vi kommer en slik helhetlig planlegging, fordi det er en lov som regulerer innhold og prosesser knyttet til arealplaner til sjøs. Loven bidrar til å sikre en samordning mellom ulike interessenter, sektorer og hensyn gjennom en planprosess (NOU, 2003, s.64). Den gjelder imidlertid kun en nautisk mil utenfor grunnlinjen, som tilsvarer 1852 meter.

Som Gudmestad et al. (2021) peker på vil slike helhetlige forvaltningsplaner som EU-direktivet pålegger sine medlemsstater, være nyttige politiske instrumenter når det kommer til forvaltning av havområder på norsk sokkel. Som Tuda et al. (2014) kom frem til i sitt studie vil marine areal planleggingssystemer (MSP) være nyttige verktøy i forvaltning av havområder fordi konkurrerende interessenter og deres behov kan kartlegges på en god måte. Men som de påpeker i studiet, er en vellykket bruk av marine arealplanlegging systemer (MSP) avhengig av god involvering og kommunikasjon med alle interessenter gjennom hele prosessen. Som **aktør 5** (fiskeriorganisasjon) forteller opplever hen ikke at dette er tilfellet for utredningene gjort frem til nå. Hen sier: *“De utredningene som er gjort frem til nå har ikke fungert godt nok i forhold til å ivareta interessenter og verdier på sjøen.”* - **Aktør 5** (fiskeriorganisasjon).

Videre forteller hen at det å kartlegge alle områdene godt i forhold til alle interessenter, og med tanke på miljøet vil være vesentlig. Som Tuda et. al (2014) peker på vil marine arealplaner til havs som MSP nettopp bidra til en god kartlegging, og kartleggingen bringer inn ny kunnskap. Dette er noe som **Aktør 5** (fiskeriorganisasjon) mener er et problem ved dagens konsekvensutredninger i Norge, fordi de kun bygger på eksisterende kunnskap og ikke ny. Hen sier:

“Et stort problem for oss er at en konsekvensutredning bare bygger på eksisterende kunnskap. Det forskes egentlig ikke når man lager konsekvensutredninger, man legger jo ikke til noe nytt. Det er jo litt synd hvis politikerne ikke klarer å se det. Veilederen for havvind er jo egentlig ikke en konsekvensutredning, den kan ikke bruke til det. Der er det mer sånn at noen har vært ute med linjalen og vært sånn “okei her tegner vi det som noen firkanter i sjøen,” og det blir ikke basert på det som faktisk er der.” - **Aktør 5** (fiskeriorganisasjon)

Videre forteller **aktør 5** (fiskerierorganisasjon) at de helt siden veilederen for havvind kom ut i 2010 har forsøkt å komme med innspill. Som nevnt i kapittel 2 fikk NVE i 2018 et oppdrag fra Olje- og energidepartementet om å undersøke om det hadde skjedd noen vesentlige endringer som kunne påvirke den strategiske konsekvensutredningen fra 2012. NVE ba Fiskeridirektoratet, Miljødirektoratet, Oljedirektoratet og Kystverket komme med innspill. I tillegg fikk Meteorologisk institutt, Forsvarsbygg, Luftfartstilsynet, Avinor og Kystverket komme med innspill. Et interessant funn her er at det bare er statlige institusjoner som fikk komme med innspill, og ingen fra næringsorganisasjonene, som for eksempel fiskerier, eller fra miljøvernorganisasjoner, som ornitologer, naturvern også videre. Som **aktør 5** (fiskerierorganisasjon) forteller har de ikke blitt involvert i tilstrekkelig grad. Hen stiller spørsmål med hvorfor de ikke har blitt det fordi hen er sikker på at resultatet ville blitt bedre. Det er også noe som **aktør 8** (Ideell organisasjon) trekker frem og forteller at alle berørte interessenter burde blitt involvert i utarbeidelsen med den strategiske konsekvensutredningen og bør involveres i mye større grad i de fremtidige prosjektspesifikke utredningene.

Maguire et al. (2012) så på interessenters rolle i marine arealplanleggingsprosesser utenfor kysten av Solent-regionen i England. Han kom frem til at en vellykket marin arealplanleggingsprosess er avhengig av god involvering av alle interessenter, både statlige og ikke statlige, så vel som kommersielle og ikke-kommersielle. Fordi det ikke er realistisk å involvere alle interessenter hele tiden vil det være hensiktsmessig å lage en plan for interessenthåndteringen, der det bestemmes hvilke interessenter som skal involveres når, og hvor i prosjektet. Som det fremkommer av funn 1 er ikke de berørte interessentene i denne oppgaven blitt involvert i tilstrekkelig grad i henhold til Eskerod & Jepsens fasemodell for interessenthåndtering. Det ser i så måte heller ikke ut til å eksistere noen interessenthåndteringsstrategi i bunn. Ut i fra intervjuene og i lys av teorien kan det for Norge sin del, og de norske myndighetene, mulig bli hensiktsmessig å se til EU sitt direktiv om marin arealplanlegging til havs. Trolig vil dette kunne være et konfliktdependende verktøy og som kan bidra til en bedre helhetlig arealplanlegging til havs. Som Europakommisjonen (2019) peker på er det avgjørende å etablere effektive, bærekraftige og trygge måter å koordinere havområdene til havs på.

5.6.3 Oppsummering funn 4:

Funnet viser at det er en enighet blant aktørene om at dagens praksis for utredninger ikke er god nok. Flere aktører peker på et mangelfullt regelverk, og påpeker at det er viktig at det nye

regelverket som petroleumstilsynet utarbeider ivaretar interessentene i størst mulig grad. Et flertall av aktørene mener staten bør være ansvarlig for fremtidige konsekvensutredninger, og ikke utbyggerne selv som det er lagt opp til i dag. Aktørene mener Norge bør se til Danmark, og hente inspirasjon fra EUs marine arealplanleggingssystem som er et egnet verktøy for å dempe konflikter mellom interessenter ved tildeling og anvendelse av havarealer.

5.7 Funn 5: Radialkabler til fastlandet vs. hybridkabler for eksport gir grunnlag til konflikt

En stor del av dagens debatt om havvind dreier seg om hvilke kabelløsninger som skal velges ved utbygging av havvind i Nordsjøen. Per i dag er det to måter å tilknytte en havvindpark til kraftnettet på - enten via en radialkabel eller en hybridkabel. Kort forklart er den største hovedforskjellen på kablene at en radialkabel sender kraften fra havvindparken kun til det norske fastnettet, mens en hybrid åpner opp for å koble kraften fra havvindparken til et annet marked enn det Norske - for eksempel til Storbritannia. Det kan pekes på både fordeler og ulemper med begge løsningene. En radiell tilknytning vil bidra til å gjøre Norge i større grad selvforsynt med kraft, mens en hybrid tilkobling åpner for å hjelpe flere land i Europa med sine klimamål gjennom eksport (Hestad, 2022).

På Regjeringens pressekonferanse 9. februar ble det presentert at området Sørlege Nordsjø II skulle bygges ut med en radiell tilknytning der kraften utelukkende skal kobles direkte på det Norske kraftnettet. Regjeringen begrunnet beslutningen med at de ønsket så lave strømpriser som mulig til den Norske befolkningen. Som Finansminister Trygve Slagsvold Vedum uttalte på konferansen er regjeringens mål å tilrettelegge for at den norske befolkningen får tilgang på rimelig og rikelig med fornybar kraft i mange år frem i tid. Idéen bak den radielle kabelløsningen er også at dette skal i et langsiktig perspektiv bidra til å gi norsk industri et fortrinn, som vil bidra til økt sysselsetting og verdiskaping i hele landet, altså en større næringsutvikling (Regjeringen, 2022).

Som Newell & Mulvaney (2013) påpeker er spørsmålet om rettferdighet i bærekraftige omstillinger svært relevant. I følge dem må det skapes en aksept i samfunnet om at endringene ikke bare er bærekraftige, men også legitime og rettferdige. I debatten omkring hybridkabler versus radialkabler, taler mye for at hovedmotivasjonen for å rettferdiggjøre en

utbygging med radialkabler er bidraget til bærekraftig næringsutvikling samt stabile strømpriser til norske borgere. NVE (2021a) har i sin publikasjon LANGSIKTIG KRAFTMARKEDSANALYSE 2021 – 2040, slått fast at Norge under et normalår værmessig har et kraftoverskudd og vil ha det frem mot 2030, men at økt nasjonalt forbruk til industri og privat sektor vil redusere dette overskuddet frem mot 2040. I sin basisanalyse for kraftforbruket, legger NVE til grunn at utbyggingene Sørilige Nordsjø II og Utsira Nord kun knyttes direkte til det norske strømmettet, som del av den utbygging som behøves for å opprettholde strømproduksjon for å dekke eget nasjonalt forbruk (NVE, 2021a).

Som Johnsen & Hersoug (u.å.) peker på er det et stort antall aktører og interessenter som inngår i utbygging av havvind. Det åpner for konflikter mellom industrielle utbyggere, som av inntjeningshensyn vil foretrekke hybridkabler og borgere som primært er opptatt av lavere nasjonale priser på konsumentstrøm, mens miljøvernorganisasjoner argumenterer for opprustning av eksisterende kraftforsyning fremfor ytterligere utbygging. På toppen kommer Norges internasjonale forpliktelser til å bidra til at man også internasjonalt blir i stand til å gjennomføre et skifte til bærekraftig strømproduksjon.

Det er tydelig at de intervjuede aktører har vidt forskjellige syn og tolkninger for både legitimiteten av utbygging til havs, og ikke minst fra hvilke vinkler rettferdighetsdebatten tas. I de kommende avsnittene vil jeg videre diskutere aktørenes utsagn i lys av litteraturen om tre former for rettferdige bærekraftige overganger.

5.7.1 Tre former for rettferdige bærekraftige overganger

I det teoretiske kapitlet ble det presentert tre sentrale begreper som kan bidra til å forklare rettferdige bærekraftige overganger. Disse tre er henholdsvis fordelingsrettferdighet, prosessuell rettferdighet og anerkjennelsesrettferdighet (Aferwerki & Karlsen, 2021). I de kommende avsnittene vil jeg diskutere begrepene i lys av datamaterialet.

5.7.2 Fordelingsrettferdighet

Den første begrepet *fordelingsrettferdighet* tar opp spørsmål som knyttes til tilgang på ressurser og muligheter. Som Saglie et al. (2020) påpeker kan utbygging av en havvindpark føre til lokale aktører (slik som fiskere) føler seg urettferdig behandlet og føler seg ofret til fordel for en produksjon av fornybar kraft. **Aktørene 3** og **5** (fiskeriorganisasjoner) forteller i

intervjuene at uavhengig av hvilke type kabler som legges, vil det uansett virke negativt for den norske fiskerinæringen som helhet. De opplever å bli urettferdig behandlet fordi store havarealer, som det til daglig fiskes på, blir beslaglagt til fordel for utbygging av havvind.

Aktør 5 forteller at når havenergiloven ble vedtatt av Stortinget var det avgjørende at en slik satsing skulle la seg forene med fiskeriinteressenter for å sikre god sameksistens. Hen er svært skuffet over at fiskeriministeren ikke var til stede på Regjeringens pressekonferanse 9. februar der de erklærte de to feltene Sørlege Nordsjø II og Utsira Nord for åpnet, hvor også kabelløsninger ble diskutert. Videre sier hen at fiskerinæringen langt ifra har blitt behandlet som Stortinget først lovet. Derfor kan ikke en utbygging av hybridkabler rettferdiggjøres i fiskerinæringens øyne. Dersom store havarealer i Nordsjøen skal beslaglegges til fordel for havvindparker, er det eneste rettferdige å legge radialkabler. Hen begrunner det med:

“En hybridkabel vil være både til ulempe for den norske befolkningen og hele fiskerinæringen. Strømmen til norske kunder vil bli dyrere mens utbyggerne vil få større inntekter. Norge kan risikere å betale en enda høyere pris enn EU. Det vil ramme alle produserende virksomheter, og nordmenn flest vil føle seg lurt.” - **Aktør 5** (fiskeriorganisasjon)

Aktør 3 sier i likhet med **aktør 5** (begge fiskeriorganisasjoner) at en utbygging av havvind i Nordsjøen er negativt for fiskerinæringen, og at en havvindpark er et hinder for yrkesfiskerne. Alle strømkabler, uavhengig av type, er negativt for fiskeriene, fordi farlige situasjoner kan oppstå dersom en bunntåle kommer i kontakt med en kabel. Hen sier at det eneste rettferdige i deres øyne er en radiell tilknytning som vil sikre den norske fiskerinæringen rimeligere strøm.

5.7.3 Anerkjennelsesrettferdighet

Begrepet *anerkjennelsesrettferdighet* er som sagt et annet relevant begrep i litteraturen om fornybar energi. Når det kommer til diskusjonen om kabelløsninger kan det for eksempel dreie seg om at det må komme tydelig frem om hvilke verdier som skal veies tyngst og med gode begrunnelser. Regjeringen var tydelige i sin pressekonferanse 9. februar om at det er det norske samfunnets interesser og verdier som skal veie tyngst. Fordelen med radiell tilknytning er at det bidrar til at det norske samfunnet og norsk industri skal anerkjennes og vektlegges. Motsatt vil ikke en radiell kabeltilknytning åpne opp for en eksport til Europa. Som sagt i oppgavens introduksjonskapittel har EU-landene forpliktet seg gjennom “The Green Deal” til å gjøre EU til det første klimanøytrale kontinentet innen 2050. Dette målet skal nås ved å redusere utslippene med 50% sammenlignet med 1990-nivå (Errin, 2022). Men de færreste EU-landene har mulighet, eller kapasitet til å produsere like mye energi som havvindmøller

kan i Nordsjøen. Nordsjøen er faktisk et av de stedene i Europa som er aller best egnet for flytende havvind, og et av stedene der det blåser aller best (Bosch et al., 2018). Dette er noe **Aktør 4** (miljøvernorganisasjon) trekker frem:

“Vi må bygge ut med hybridkabler. Norge må ta del i Europas grønne omstilling når vi har kapasitet til å produsere mer fornybar energi. Vi må bekjempe klimakrisen sammen. Vi har rett og slett, på grunn av naturen vår som gir oss vannkraft og vindkraft, en mye større kapasitet til å bygge ut fornybar energi enn for eksempel Tyskland. Vi må hjelpe til med det, det er helt åpenbart. Bare se på den energikrisen vi er i nå. Det hadde vært mye enklere for Tyskland å fase ut russisk kull og gass, hvis de fikk mer fornybar energi fra Norge.” - **Aktør 4** (miljøvernorganisasjon).

Aktør 4 mener altså at Norge må bygge ut havvind med hybridkabler fordi vi må hjelpe andre Europeiske land med å få tilgang på fornybar energi for å sammen løse klimakrisen.

Det er ser ut til at det som oppfattes som legitimt i øynene til **aktør 4** (miljøvernorganisasjon) ikke er sammenfallende med det som er legitimt i øynene til **aktørene 3 & 5** (fiskeriorganisasjoner). Kanskje kan en forklaring på dette være at **aktør 4** (miljøvernorganisasjon) ikke representerer direkte brukere av havet, som **aktørene 3 & 5** (fiskeriorganisasjoner) og hva som vektlegges i ordet ressurser må sees i lys av øynene til de aktørene som ser. For **aktør 4** er Nordsjøen en ressurs for god og stabil vind som kan bidra til fornybar energi, mens for fiskerne vil Nordsjøen gi ressurser i form av fiske som igjen gir profitt.

Når det kommer til en tilgang og fordeling av vindressurser som *fordelingsrettferdighet*, er dette også interessant å se i lys av behovene for **aktør 3** og **5** (fiskeriorganisasjoner). For dem ser det tilsynelatende ut som at en sikker og rimelig tilgang på kraft i årene som kommer via en radialkabel er den eneste kabelløsningen som kan rettferdiggjøre for de tapte havarealene å drive fiske på. På den andre siden, og hva som gjelder for **aktør 4** (miljøvernorganisasjon) synes en *fordelingsrettferdighet* være å fordele Norges naturgitte krefter (som havvind) med resten av Europa som ikke besitter de samme vindressursene og mulighetene. Dette ser også ut til å ytterligere kunne forklares i lys av anerkjennelsesrettferdighet. Videre forteller **aktør 4** (miljøvernorganisasjon) at hen anser klimakrisen som et eksistensielt spørsmål. Fra hens perspektiv ser det ut til at anerkjennelsesrettferdighet dreier seg mer om hvordan verdenssamfunnet blir berørt som helhet, enn hva det norske samfunnet gjør alene. Med andre ord vil det som oppleves som rettferdig og legitimt avhenge av hvilke aktører og briller man ser gjennom.

5.7.4 Prosessuell rettferdighet

Det tredje begrepet som kan være med på å forklare en rettferdig bærekraftig overgang er *prosessuell rettferdighet*. I bærekraftige omstillinger handler dette om de underliggende prosessene som underbygger beslutningsprosessene og politikken (Aferwerki & Karlsen, 2021). Som Saglie et al. (2020) påpeker vil det være lettere for en deltaker å akseptere en beslutning dersom deltakeren selv vet at dens fremlagte argumenter er blitt hørt og oppveid mot andre argumenter av den som skal treffe beslutningen, selv om den beslutningen er i strid med deltakerens beslutning. I kapitlet ble det foretatt en overordnet analyse om hvordan de ulike aktørene (interessentene) har kunnet medvirke i utbyggingsprosessen av havvind på Sørilige Nordsjø II. Det fremgår av analysen at de ikke-kommersielle aktørenes mulighet til å delta og medvirke i prosessen ikke har vært tilstrekkelig. Fordi de ikke har kunnet medvirke i tilstrekkelig grad kan det tenkes at deres opplevelse av de også opplever en liten grad av den prosessuelle rettferdigheten. Det kan tenkes at dette kan bidra til å forsterke deres motstand mot hybridkablene.

5.7.5 Oppsummering funn 5:

Aktørene har forskjellige tolkninger om legitimiteten knyttet til utbygging av havvind, og dermed også hvilke kabelløsninger som bør legges. Dette gir grunnlag til konflikt.

5.8 Funn 6: Uenigheter om tempoet i utbyggingen

I analysen av datamaterialet er det oppdaget at aktørene har et relativt ulikt syn på hastigheten ved utbyggingen av havvind i Nordsjøen. **Aktørene 1** (ornitologisk forening), **3 & 5** (fiskeriorganisasjoner) mener utbyggingen skjer i et for høyt tempo, mens aktørene **4** (miljøvernorganisasjon), **6** (utbygger nett) og **7** (utbygger) mener tempoet på havvindutbyggingen i Norge går for sakte.

Sørensen et al. (2001) peker på at fiskere er den gruppen som i størst grad blir påvirket av utbygging av havvind, og dermed kan få satt sitt livsgrunnlag i fare. En havvindutbygging vil båndlegge store arealer som fiskere benytter seg av. I tillegg vil fiskere kunne bli nødt til å ta i bruk mindre fartøyer og mindre redskaper som en konsekvens. **Aktør 3** (fiskeriorganisasjon) påpeker dette under intervjuet, og forteller at dagens trålerne er store av størrelse for å kunne maksimere fangsten. Det er ikke utenkelig at de må skiftes ut med mindre trålere dersom det kommer et betydelig antall vindmøller i områdene de vanligvis fisker på, som igjen vil kunne

påvirke både volumet av fangsten og profitten. Hen forteller at fiskerinæringen er kritisk til det raske tempoet utbyggingen skjer i, og at det oppleves urettferdig overfor næringen. Hen forteller videre at de ikke forstår hvorfor en utbygging må skje så raskt og sier:

“Hvorfor haster det sånn? Og her haster det så ufattelig. Det skal skje med våre skattepenger, aller helst i går. Og da blir spørsmålet - hvem tjener på det? Er det miljøkortet som dras for å få dette gjennom? Hvis man er i tvil om noe så skal man være forsiktig. Men det gjelder ikke her, vi opplever at det er store krefter som står bak med politikerne i lommen.” - **Aktør 3** (fiskerierorganisasjon).

I likhet med **aktør 3** forteller **aktør 5** (også fiskerierorganisasjon) at en havvindutbygging av større skala vil være negativt for fiskerinæringen, dersom dette skjer på områder det er fiske. Hen er sterkt bekymret for hvilke effekter som havvind vil ha på fiskeoperasjoner og sikkerheten. Dette sammenfaller med resultatene fra studiet til Acheston (2012) som studerte tre havvindprosjekter utenfor Maines kystregion, og kom frem til at fiskerne både var bekymret for effekten havvind ville ha på navigasjons sikkerheten, så vel som hvordan fiskebestandene blir påvirket som følge av utbyggingen. **Aktør 5** opplever at det er mangel på kunnskap om langsiktige konsekvenser både for fiskerinæringen og fiskeoperasjoner, så vel som kunnskap om påvirkning på det biologiske mangfoldet i havet. Det er derfor viktig å ta seg tid til å få kunnskapen på plass. Hen sier:

“Det er tydelig at de haster veldig mye mer å få bygget ut, enn å få den nødvendige kunnskapen på plass før man starter med utbygging. Sånn politisk sett er vi forundret at det ikke haster å få den kunnskapen på plass også.” - **Aktør 5** (fiskerierorganisasjon)

På motsatt side finner vi aktørene **4, 6** og **7** som mener utbyggingen går for sakte. Aktør 4 (miljøvernorganisasjon) forteller at flere rapporter peker på at vindkraft er helt nødvendig for å løse klimakrisen og for å kutte klimagassutslippene. Hen er forundret over hvor sakte en utbygging av havvind i Nordsjøen skjer og sier:

“Det viktigste nå er at tempoet går opp, og at man får til en raskere utbygging. Kanskje vil en del av løsningen være å subsidiere utbygging av vindkraft til havs i mye større grad” - **Aktør 4** (miljøvernorganisasjon).

Aktør 6 (utbygger nett) uttrykker også at hen synes dagens utbygging går for sakte. Hen er bekymret for at Norge er i ferd med å miste sitt konkurransefortrinn og sier:

“Det er i hvert fall viktig å opprettholde det her tempoet, og ikke få noen stopp nå. Det er snakk om at vi har et fortrinn fordi vi har den offshore kompetansen gjennom petroleumsindustrien som vi kan dra nytte av med havvind. Nei en må jo bare kjøre på.” - Aktør 6 (utbygger nett).

5.8.1 Aktørene har svært ulikt data- og informasjonsgrunnlag

Tempoet i utbyggingen kan tilsynelatende se ut som en begynnende konflikt i seg selv, med bakgrunn i aktørenes forskjellige interesser og deres ulike data- og informasjonsgrunnlag. Som det fremkommer av funn 1 varierer det hvordan aktørene har kunnet medvirke i prosessene. I analysen av datamaterialet ser det ut til at de kommersielle aktørene (utbyggerne) har vært med fra start mens de andre aktørene har kommet inn underveis. Slik som flere av miljøvernorganisasjonene, fiskerierorganisasjonene og en ornitologisk forening oppgir trenger de lenger tid til å finne ut av hvilke konsekvenser en utbygging vil påføre økosystemet og miljøet, så vel som for ulike interessensgrupper. De kommersielle aktørene på den andre siden ser tilsynelatende ut til å ikke dele dette behovet.

Gjennom analysearbeidet av intervjuene og ut i fra funn 1 ser det ut til at myndighetene har vært premissgivere med en reaktiv interessenthåndteringsstrategi. Det ser heller ikke ut til at det er myndighetene som har drevet tempoet med havvindutbyggingen frem, men de kommersielle aktørene (utbyggerne). Miljøvernorganisasjonene og fiskerierorganisasjonene har adressert at det kreves en pause der man oppdaterer og får det riktige kunnskapsgrunnlaget på plass. I følge dem er det per i dag ikke tilstrekkelig med kunnskap om hvilke konsekvenser en utbygging får på økosystemet, og dermed kan en utbygging heller ikke forsvares. Dere synspunkt finner støtte i forskningen til De Jong et al. (2022). Utbyggerne på den andre siden opplever ikke et slikt behov for å pause og oppdatere sin kunnskap for å kunne gi riktig informasjon. Tiden det tar for dem å fremskaffe gode solide data for å komme med en velbegrunnet mening er mye kortere, sammenlignet med organisasjonene innen miljøvern, fiskeri og ornitologi. For dem er vil det ta betydelig lengre tid å fremskaffe de de selv anser som solide og gode data for å kunne gi en god og velbegrunnet informasjon. For eksempel vil det ta betydelig lengre tid for en ornitologisk forening med å kunne gi gode sikre data på hvilken påvirkning vindmøllene har på sjøfugl og fuglemigrasjon over Nordsjøen, en det tar for en utbygger å presentere konkrete tall i en kalkyle som viser økonomisk lønnsomhet.

Fordi en kommersiell aktør i hovedsak fokuserer på tall i form av absolutte data, som for

eksempel økonomiske beregninger, tekniske data og prosjektplaner er det tenkelig at de ligge et hestehode lenger foran når det kommer til å fremlegge gode argumenter. Sett med de ikke-kommersielle aktørenes øyne kan dette oppleves urettferdig og truende, som for eksempel dette utsagnet fra **aktør 3** (fiskeriorganisasjon) kan antyde:

“Hvem tjener på det?(...) Vi opplever at det er store krefter som bak med politikerne i lommen.” - Aktør 3

Ut i fra analysen ser det ikke ut til at det foreligger konkrete planer for videre vitenskapelige undersøkelser og utredninger for en bedre naturkartlegging som miljøvernorganisasjonene, fiskeriorganisasjonene og den ornitologiske foreningen etterspør og krever. Det tilsynelatende se ut som at tempoet blir et forstyrrende element som danner et grunnlag for konflikter. Konfliktene kan tenkelig eskalere dersom de ikke-kommersielle aktørene får tilstrekkelig med tid og ressurser til å komme opp på nivå med de kommersielle i prosessen og diskusjonene, og ikke minst blir sett og hørt i like stor grad. Fra et samfunnsmessig perspektiv vil dette trolig være uheldig.

6. Konklusjon

Denne oppgaven har undersøkt hvilke potensielle konflikter som kan oppstå blant interessenter ved havvindutbygging i Nordsjøen. I tillegg har oppgaven forsøkt å besvare følgende underproblemstilling:

Hvordan har berørte interessenter kunnet medvirke i prosessene for utbygging av havvind på Sørilige Nordsjø II?

For å besvare underproblemstillingen ble det gjennomført en analyse over hvordan de ulike interessentene har kunnet medvirke i prosessene i henhold til Eskerod & Jepsens (2013) fasemodell. Som det fremgår av fasemodellen er det viktig med god interessentinvolvering i prosjektets innledende faser, der interessenters meninger blir sett og hørt. En god involvering vil kunne dempe konfliktpotensialet samt å forebygge potensielle konflikter. Resultatet fra analysen viser at berørte interessenter ikke har kunnet medvirke i prosessen med utbygging av havvind på Sørilige Nordsjø II i tilstrekkelig grad. Imidlertid viser analysen at det er et skille mellom kommersielle og ikke-kommersielle interessenter, der de kommersielle interessentene har hatt en tilstrekkelig og god dialog med myndighetene i prosessen.

Interessenthåndteringsstrategier bør være proaktive. Det ser tilsynelatende ut til å ikke gjelde her. Fordi ikke alle interessenter har kunnet medvirke i tilstrekkelig grad i de ulike prosessene ved utbyggingen av havvind på Sørilige Nordsjø II vil det kunne utløse konflikter.

Det foreligger en enighet blant aktørene at det er en mangel på kunnskap om hvilke konsekvenser en utbygging av havvind vil ha på miljøet og økosystemet. Bekymringer for konsekvensene for spesielt sjøfugl og fisk blir trukket frem. Flere mener en omfattende utbygging av havvind i Nordsjøen ikke kan forsvares med det kunnskapsgrunnlaget vi har i dag fordi det ikke er godt nok, og at det må forskes mer på populasjoner som befinner seg i eller trekker over Nordsjøen. Aktørene innen fiskeri og miljøvern krever at det må gjøres nye utredninger før utbyggerne selv gjennomfører de prosjektspesifikke utredningene, fordi de anser innholdet i den strategiske konsekvensutredningen fra 2012 som mangelfullt på flere områder. De mener deler av innholdet kan være utdatert fordi den ikke bygger på nyere kunnskaper. Dersom det ikke settes av nødvendig tid til å få et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag på plass og å gjennomføre gode naturkartlegginger før fremtidige utredninger skjer, kan dette utløse konflikter.

Videre foreligger det bekymringer for hvordan en god trafikksikkerhet skal kunne ivaretas i Nordsjøen i kombinasjon med en vindmøllepark. I Nordsjøen seiler det flere skip fra hele det

Europeiske kontinentet, og det kan bli utfordrende å sikre at alle skipene seiler ruter som er i forsvarlig avstand fra havvindmøllene. Dersom et havari skulle oppstå vil dette kunne få alvorlige konsekvenser fordi redningsoperasjoner langt ut i Nordsjøen (som de tiltenkte havvindområdene er) vil bli svært krevende å gjennomføre. Området er preget av skipstrafikk av spesielt oljelensere. Et havari vil kunne forårsake store oljeutslipp som vil være skadelig for det marine økosystemet.

Blant aktørene foreligger det en enighet om at dagens praksis for konsekvensutredninger ikke er god nok. Her mener aktørene at staten bør påta seg rollen med å konsekvensutrede alle fremtidige områder for utbygging. Videre mener aktørene at det skapes en stor usikkerhet både for utbyggerne dersom de må utrede områdene de vil bygge på selv, og for kvaliteten på utredningene. Miljøvern- og fiskeriorganisasjonene mener det må gjøres bedre naturkartlegginger enn hva som gjelder per i dag, og mener at nye utredninger ikke kan skje før dette er på plass. Videre peker flere av aktørene på at det er svært viktig at deres interesser ivaretas i regelverket som Petroleumstilsynet utarbeider om havvind, hvis ikke kan konflikter oppstå. Et flertall av aktørene mener Norge også bør se til EU-landene (som for eksempel Danmark) som har implementert marine arealplaner til havs, som kan bidra til en mer helhetlig arealplanlegging.

Videre er det store uenigheter blant aktørene om hvorvidt det skal legges hybridkabler for eksport eller radialkabler med tilknytning til det norske fastlandet. Utbyggerne har et fokus på inntjeningshensynet og foretrekker hybridkabler for eksport. Fiskeriorganisasjonene på den andre siden ønsker radialkabler med tilknytning til fastlandet, fordi det eneste rettfærdige i deres øyne er å sikre fiskeriindustrien og det norske samfunnet rimelig strøm i årene fremover. Det er tydelig at legitimiteten blant de ulike aktørene når det kommer til valg av kabler varierer fra hvilken vinkel rettfærdighetsdebatten tas. Når det gjelder denne tematikken kan det tyde på at standpunktene i mindre grad bygger på forskningsresultater, og bærer i større grad preg av personlige preferanser. En del av aktørene ser ut til å ha preferanser som kan relateres til den dagsaktuelle strømforsyningssituasjonen. Det er helt klart et område hvor det kan behøves mer forskning og analyse før store ting implementeres.

Til sist viser det siste funnet fra analysen at hastigheten på vindkraftutbyggingen tilsynelatende er en begynnende konflikt i seg selv, fordi aktørene har forskjellige interesser

med et ulikt data- og informasjonsgrunnlag. Utbyggingen av havvind ser ut til å være drevet frem av de kommersielle aktørene (utbyggerne), som har deltatt i de ulike prosessene med myndighetene fra start. De ikke-kommersielle aktørene ser imidlertid ut til å ha kommet senere inn i prosessen. Fordi det tar de ikke-kommersielle aktørene betydelig lengre tid å fremskaffe solide data, i form av for eksempel gode naturundersøkelser på sjøfugl og fisk, ser det ut til at hastigheten på utbyggingen er et forstyrrende element i seg selv som kan utløse konflikter.

6.1 Forslag til videre forskning

Utbygging av havvind er et komplekst prosjekt og det er flere interessante problemstillinger som kan være verdt å undersøke videre. For det første viser resultatene fra denne oppgaven at et område som aktørene i stor utstrekning lener seg på er mangelfull forskning på hvilke virkninger en havvindutbygging medfører på havets økosystemer. Det finnes mange farevarsler, men få omfangsrike forskningsarbeider på dette området, som belyser skadevirkninger ved en massiv havvindutbygging på et begrenset område. Her bør det tenkelig mer langsiktig forskning til. Sikring av gyteplasser, vern av sjøfugl er områder hvor det ser ut til å mangle nasjonale forskningsstudier og det preger synspunktene til aktørene fra fiskerierorganisasjoner, miljøvernorganisasjoner og den ideelle organisasjonen.

Komparative analyser av nye energiformer er et tredje område det kan være interessant å se på. NVE bygger mye av sin vekst i energiproduksjon på en blanding av nye energikilder. En kombinasjon av vind til havs, vind på land, økt vannkraftutbygging samt solkraft. I lys av intervjuene og de ulike aktørenes svar bør det være interessant å sammenlikne de ulike energitypene i lys av energieffektivitet, økonomi og deres innvirkning på økosystemene for å kunne vurdere nasjonale retningslinjer for takten i den videre utbyggingen av de enkelte energitypene.

Litteraturliste

Acheton, J. (2012). [Attitudes toward Offshore Wind Power in the Midcoast Region of Maine](#). Maine Policy Review. Vol. 21. Iss.2. Hentet fra: <https://digitalcommons.library.umaine.edu/mpr/vol21/iss2/7/>

Afewerki, K., Karlsen, A. (2021) Policy mixes for just sustainable development in regions specialized in carbon intensive industries: The case of two Norwegian petro-maritime regions. European planning studies. Hentet fra: <https://doi.org/10.1080/09654313.2021.1941786>.

Andersen, E., T Haug., Grunde., K (2016) Målrettet Prosjektstyring. Oslo: Fagbokforlaget.

Andreassen, H. F. (2021, 17. juni). Konflikter ved havvindutbygging. Cicero. Hentet fra: <https://cicero.oslo.no/no/posts/klima/motbor-for-vindkraft-paa-land>

Andreassen, A., Linnerud, K. (2021, 25. april). Vet vi egentlig nok om havvind? Her er fem punkter til en bedre forståelse. Teknisk ukeblad. Hentet fra: <https://www.tu.no/artikler/vet-vi-egentlig-nok-om-havvind-her-er-fem-punkter-til-en-bedre-forstaelse/509539>

Bergström, L., Kautsky, L., Malm, T., Rosenberg, R., Wahlberg, M., Capetillo, N. Å. & Wilhelmsson. (2014). Effects of offshore wind farms on marine wildlife – a generalized impact assessment, Environmental Research Letters, 9(3), 12 pp. doi: <https://doi.org/10.1088/1748-9326/9/3/034012>

Biol, F. (2019). Offshore wind outlook. Hentet fra: <https://iea.blob.core.windows.net/assets/2e7ec2d6-7cf1-4636-b92c-046ae16f4448/OffshoreWind-Launch-Presentation1.pdf>

Bosch, J., Staffell, I. & Hawkes, A. D. (2018). Temporally explicit and spatially resolved global offshore wind energy potentials. Energy, 163. 766-781. <https://doi.org/10.1016/j.energy.2018.08.153>

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. dQualitative Research in Psychology, 3(2): 77-101. doi: 10.1191/1478088706qp063oa

Crang, M. & Cook, I. (2007). Doing Ethnographies. SAGE Publications.

De Jong, K., Wehde, H., Kvamsø., N., (2022, 31. januar). Miljøpåvirkning fra havvind: Hva vet vi, og hva trenger vi å vite? Havforskningsinstituttet. Hentet fra: <https://www.hi.no/hi/nyheter/2022/januar/miljopavirkning-fra-havvind-hva-vet-vi-og-hva-trenger-vi-a-vite>

De Jong, T., Van der Ploeg, J., Timmers, J., Young, A., Veneman, R., Rosenkratz, R. (2020) Effect of wind turbine wake turbulence on offshore helicopter operations in and around wind farms. HeliService. Hentet fra: https://www.heliservice.de/wp-content/uploads/2020/20200414_To70_Effect%20wind%20turbine%20wake%20turbulence%20on%20offshore%20helicopters%20in%20and%20around%20wind%20farms-F.pdf

Dierschke, V., Furness, R. W. & Garthe, S. (2016). Seabirds and offshore wind farms in European waters: Avoidance and attraction. Biological Conservation, 59-68. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.biocon.2016.08.016>

- DNV (2021). Ocean's future to 2050. DNV. Hentet fra: https://brandcentral.dnv.com/fr/gallery/10651/others/a5a6931299684ac8a8922429963c073d/a5a6931299684ac8a8922429963c073d_low.pdf?utm_campaign=GR_PUBLICATIONS_AUTORESPONDER_DNV&utm_medium=email&utm_source=Eloqua&&
- Dowling, R. (2016). Power, Subjectivity, and Ethics in Qualitative Research. I L. Hay (Red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (4. utg., s. 29-44). Oxford University Press
- Dunn, K. (2016). Interviewing. I L. Hay (Red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (4. utg., s. 149-187). Oxford University Press.
- Enova. (2019). Enova-støtte til Hywind Tampen. Hentet fra: https://presse.enova.no/pressreleases/enova-stoette-til-hywind-tampen2909002?_ga=2.186944362.356739336.1621785707-24480543.1621785707 (lest 11.01.21)
- Errin (u.å.) The European Green Deal. Errin. <https://errin.eu/tags/european-green-deal>
- Eskerod, P. & Jepsen, A. (2013). *Project Stakeholder Management*. London: Taylor and Francis Ltd.
- Europakommisjonen (u.å.) Marine Spatial Planning. Hentet fra: https://ec.europa.eu/oceans-and-fisheries/ocean/blue-economy/maritime-spatial-planning_en
- Equinor (u.å.). Flytende havvind. Hentet fra: <https://www.equinor.com/no/energi/flytende-havvind>
- Equinor (u.å.) Hywind Tampen. Hentet fra: <https://www.equinor.com/no/energi/hywind-tampen>
- FN (2021, 08. november) Klimaendringer. FN. <https://www.fn.no/tema/klima-og-miljoe/klimaendringer>
- FN. (2021). Parisavtalen. FN. Hentet fra: <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/miljoe-ogklima/parisavtalen>
- Freeman, E (1984). *Stakeholder Theory - A stakeholders approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Grant, A. (2019). *Doing excellent social research with documents*. Routledge.
- Gregersen, T., Tvinnrem, E. (2019, 17. desember). Hva mener folk om vindkraft på land og til havs? Energi og klima. Hentet fra: <https://energiogklima.no/nyhet/vindkraft-pa-land-og-til-havs-nordmenns-holdninger/>
- Gudmestad, O., Kristoffersen, B., Kinn, S (2021). *Havvind i Norge: Forvaltning og konsekvenser for miljø og samfunn. Skriftserien fra Høgskolen på Vestlandet*. Hentet fra: <https://hdl.handle.net/11250/2837660>
- Havenergilova. (2010). Lov om fornybar energiproduksjon til havs (LOV- 2010-06-04-21) Lovdata. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2010-06-04-21>
- Havenergilovforskrifta. (2020). Forskrift til havenergilova (FOR-2020-06-12-1192). Lovdata.

Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2020-06-12-1192>

Havochvatten (u.å.) Marine Spatial Planning. Hentet fra: <https://www.havochvatten.se/en/eu-and-international/marine-spatial-planning.html>

Heravi, A., Coffey, V., Trigunarsyah., B., (2015). Evaluating the level of stakeholder involvement during the project planning processes of building projects. *International Journal of Project Management* 33 (2015) 985–997.

Hersoug, B. & J.P. Johnsen (eds.) (2012). Kampen om plass på kysten. Interesser og utviklingstrekk i kystsonenplanleggingen. Universitetsforlaget.

Hersoug, B., O. Andreassen, J. P. Johnsen and R. Robertsen (2014). Hva begrenser tilgangen på sjøareal til havbruksnæringen? Nofima report 37/2014.

<https://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/22416/thesis.pdf?sequence=2>

Hertenberger, R. (2018). Stakeholder Management in Wind Power Projects. DTU. Hentet fra: http://apppm.man.dtu.dk/index.php/Stakeholder_Management_in_Wind_Power_Projects

Heymans, J. J., Wilding, A. T., Alexander, A. K. (2012). Attitudes of Scottish fishers towards marine energy. *Marine Policy*. Vol 32, 239-244.

<https://doi.org/10.1016/j.marpol.2012.05.005>

IEA (2019). Offshore Wind Outlook 2019. Hentet fra: https://iea.blob.core.windows.net/assets/495ab264-4ddf-4b68-b9c0-514295ff40a7/Offshore_Wind_Outlook_2019.pdf

Jay, S. (2009). Planners to the rescue: Spatial planning facilitating the development of offshore wind energy. *Marine Pollution Bulletin*, 60(4), 493-499. doi:

<https://doi.org/10.1016/j.marpolbul.2009.11.010>

Jensen, N. (2016, 26. mai). Det store hullet i energimeldingen. Energi og klima.

<https://energiogklima.no/meninger-og-analyse/kommentar/det-store-hullet-i-energimeldingen>

Johannessen, A., Tufte, P. A. og Kristoffersen, L. (2006). Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode. 3 utgave. Abstrakt Forlag as, Oslo. 382 s.

Johnsen, P. & Hersoug, B. (2012) Kampen om plass på kysten - interesser og utviklingstrekk i kystsonenplanleggingen. Universitetsforlaget. Hentet fra: <https://doi.org/10.18261/9788215050966-2012>

Karlsen, J. T. (1998), Mestring av omgivelsesusikkerhet: En empirisk studie av prosjekter. Dr. ingeniør - avhandling, Norges teknisk naturvitenskapelige universitet, Trondheim

Karlsen, A. (2022) Politikk for en rettferdig grønn omstilling i olje- og gassavhengige regioner. FME NTRANS. Hentet fra:

https://www.ntnu.no/documents/1284688443/1285504199/Gr%C3%B8nn+omstilling+og+regional+politikk+NTRANS+rapport_endelig.pdf/1a63f4d0-a984-5eeb-7dae-d045721009dd?t=1642756796080

Kelsey, E., Felis, J., Czapanskiy., M., David M. Pereksta, Josh Adams (2018).

Collision and displacement vulnerability to offshore wind energy infrastructure among marine birds of the Pacific Outer Continental Shelf, *Journal of Environmental Management*,

Volume 227, Pages 229-247, ISSN 0301-4797,

<https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2018.08.051>.

Kerzner, H. (2014). *Project Recovery*. New York: International Institute for learning.

Klima- og miljødepartementet (2021, 22. oktober). klimaendringer og norsk klimapolitikk. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/innsiktsartikler-klima-miljo/klimaendringer-og-norsk-klimapolitikk/id2636812/>

Larsen, A. K. (2007). *En enklere metode: Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. Fagbokforl.

Linnerud, K. (2021, 30. april). Havvind - fem punkter til bedre forståelse. Cicero Hentet fra: <https://cicero.oslo.no/no/posts/nyheter/havvind-fem-punkter-til-bedre-forstaaelse>

Maguire, B., Potts, J., Fletcher, S. (2012) The role of stakeholders in the marine planning process - Stakeholder analysis within Solent, United Kingdom. *Marine Policy*. Vol. 36. Issue 1. Pages 246-257. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2011.05.012>

Mehdi, A. R., Schröder-Hinrichs, J. U. (2016). A Theoretical Risk Management Framework for Vessels Operating Near Offshore Wind Farms. *Mare Wind*. Pages 359-400. DOI: [10.1007/978-3-319-39095-6_21](https://doi.org/10.1007/978-3-319-39095-6_21)

Meld. St. 13 (2020-2021). Klimaplan for 2021-2030. Klima- og miljødepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-13-20202021/id2827405/>

Meld. St. 20 (2019-2020). Nasjonal transportplan 2022-2033. Helhetlige forvaltningsplaner for de norske havområdene — Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten, Norskehavet, og Nordsjøen og Skagerrak. Klima- og miljødepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-20-20192020/id2699370/>

Meld. St 25 (2015-2016). Kraft til endring. Energipolitikken frem til 2030. Olje- og energidepartementet. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/31249efa2ca6425cab08130b35ebb997/no/pdfs/stm201520160025000dddpdfs.pdf>

Meld. St. 34 (2006-2007). Norsk klimapolitikk. Klima- og miljødepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Stmeld-nr-34-2006-2007-/id473411/>

Meld. St. 37 (2020-2021). Samisk språk, kultur og samfunnsliv — Næringsgrunnlag for levende samiske lokalsamfunn. Kommunal- og distriktsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-37-20202021/id2861398>

Menon Economics. (2019). Verdiskapingspotensialet knyttet til utviklingen av en norskbasert industri innen flytende havvind (Menon- publikasjon nr. 69/2019) Hentet fra: <https://www.menon.no/wp-content/uploads/2019-69-Verdiskapingspotensialet-knyttet-tilutviklingen-av-en-norskbasert-industri->

[innen-flytende-havvind-1.pdf](#)

Metcentre (u.å). Unitech Zefyros (Hywind Demo). Hentet fra:

<https://metcentre.no/project/unitech-zefyros-hywind-demo/>

Mikkelsen, E., Karlsen, M. K., Osmundsen, C. T. (2019). Endring i arealplanlegging av sjøområder? Mulig betydning for havbruk. Nofima. Hentet fra:

https://www.researchgate.net/publication/337758815_Endringer_i_arealplanlegging_av_sjoomrader_Mulig_betydning_for_havbruk/link/5de8beb3a6fdcc2837068fd8/download

Newell, P., and D. Mulvaney. 2013. "The Political Economy of the 'Just Transition'." *Thee* Geographical Journal 179: 132–140. <https://doi.org/10.1111/geoj.12008>

Nielsen, F., Nybø, A. (u.å) Havvind. Bergen Offshore Wind Centre. Hentet fra:

https://offshore-wind.no/wp-content/uploads/2020/10/2-havvind_miljo_14_10_2020.pdf

Nilsen, J. (2022, 29. mars) Vindkraft studie: Nordmenn vil betale 500 kroner mer i strøm for å beholde norsk eierskap. Europower energi. Hentet fra: <https://www.europower-energi.no/vindkraft/vindkraft-studie-nordmenn-vil-betale-500-kroner-mer-i-strom-for-a-beholde-norsk-eierskap/2-1-1191858>

NVE. (2010). Havvind- forslag til utredningsområder. Hentet fra:

<https://publikasjoner.nve.no/diverse/2010/havvind2010.pdf>

NVE. (2012). Havvind- strategisk konsekvensutredning. Hentet fra:

http://publikasjoner.nve.no/rapport/2012/rapport2012_47.pdf

NVE. (2020). Havvind i Norge. Hentet fra:

<https://www.nve.no/energi/energisystem/vindkraft/havvind-i-norge/>

NVE. (2021a). Langsiktig kraftmarkedanalyse 2021-2024. Forsterket klimapolitikk påvirker kraftprisene. NVE. Hentet fra: https://publikasjoner.nve.no/rapport/2021/rapport2021_29.pdf

NVE. (2021). Vindkraftdata. Hentet fra:

<https://www.nve.no/energiforsyning/kraftproduksjon/vindkraft/vindkraftdata/>

NVE. (2022). Vindkraft - tall og fakta. Hentet

fra: <https://www.nve.no/energi/energisystem/vindkraft/tall-og-fakta/>

Norsk industri (2021, 8. juni). Regjeringen med plan for havvindutbygging. Norsk industri. Hentet fra: <https://www.norskindustri.no/dette-jobber-vi-med/energi-og-klima/norsk-industri-om-vindkraft/regjeringen-med-plan-for-havvindutbygginger/>

Norwea (u.å) "Om oss." Hentet fra: <https://norwea.no/omoss>

Norwegian Offshore Wind (u.å.). Havvind - Sameksistens til havs - Oslo. Hentet fra:

<https://offshore-wind.no/event/havvind-sameksistens-til-havs/>

NOU 2003: 24 (2003). Mer effektiv bygningslovgivning. Kommunal og distriktsdepartementet.

Olje- og energidepartementet (2019). Høyringsnotat: Forslag til forskrift om fornybar energiproduksjon til havs og forslag til åpning av område etter havenergilova. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/hoyring-av-forslag-om-opning-av-omrade-for-fornybar-energi-til-havs-og-forslag-til-forskrift-til-havenergilova/id2662577/>

Olje- og energidepartementet. (2020a). Opner områder for havvind i Noreg. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/storstilt-satsing-pa-havvind/id2900436/>

Olsson, N. (2011). Praktisk rapportskrivning. Tapir akademisk.

Petroleumstilsynet (2021, 5. november). Havvind: - Regelverket er under utvikling. Hentet fra: <https://www.ptil.no/fagstoff/utforsk-fagstoff/fagartikler/2021/havvind---regelverket-er-under-utvikling/>

Presencia, C. E., & Shafiee, M. (2018). Risk analysis of maintenance ship collisions with offshore wind turbines. *International Journal of Sustainable Energy*, 37(6), 576-596. doi: <https://doi.org/10.1080/14786451.2017.1327437>

Ravna, Ø. (2022, 6. februar), Sameretten etter fosendommen. *Juridika*. Hentet fra: <https://juridika.no/innsikt/sameretten-etter-fosen-dommen>

Rawson, A. & Rogers, E. (2015). Assessing the impacts to vessel traffic from offshore wind farms in the Thames Estuary. *Scientific Journals of the Maritime University of Szczecin*, 43(115), 99-107

Reilly, K., O'Hagan, A. M. & Dalton, G. (2015). Attitudes and perceptions of fishermen on the island of Ireland towards the development of marine renewable energy projects. *Marine Policy*, 58, 88-97. doi: <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2015.04.001>

Regjeringen. (u.å.) Vindkraft til havs - en tidslinje. Regjeringen. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/energi/vindkraft-til-havs/id2873850/>

Rognerud, E. (2021, 4. februar) Havvind - en nøkkel til det grønne skiftet. Hentet fra: <https://www.innovasjon Norge.no/no/om/tall-og-fakta/nytt-om-eksport-HPO-havvind/havvind---en-nokkel-til-det-gronne-skiftet/>

Samset, K. F. (2014). Prosjekt i tidligfasen valg av konsept. Fagbokforlaget.»

Samson Afewerki & Asbjørn Karlsen (2021): Policy mixes for just sustainable development in regions specialized in carbon-intensive industries: the case of two Norwegian petromaritime regions, *European Planning Studies*, DOI: 10.1080/09654313.2021.1941786

Shütz, S., Slater, M. (2019). From strategic marine planning to project licences – Striking a balance between predictability and adaptability in the management of aquaculture and offshore wind farms. *Marine Policy*. Hentet fra: <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2019.103556>

Soerensen, H. C., Hansen, K., Hammarlund, K., Larsen, M. (2001) Experience with and strategies for public involvement in offshore wind projects. *International Journal of Environment and Sustainable Development*. Hentet fra: DOI: [10.1504/IJESD.2002.002353](https://doi.org/10.1504/IJESD.2002.002353)

Statkraft (u.å) Vindkraft. Statkraft <https://www.statkraft.no/var-virksomhet/vindkraft/>

Syverhuset, O. A (2020, 31. august). Å male vindturbiner svarte kan føre til at færre fugl blir drept.

Norsk institutt for naturforskning. Hentet fra: <https://forskning.no/alternativ-energi-energi-fugler/a-male-vindturbiner-svarte-kan-fore-til-at-faerre-fugl-blir-drept/1731268>

Szulecki, K., Chitra, A., Harald, D., Houeland, C. & Jordhus-Lier, D. (2021). Norwegian Oil and Gas Transition: Building Bridges Towards a Carbon Neutral Future. University of Oslo

Tjora, A. H. (2017). Kvalitative forskningsmetoder i praksis. Gyldendal Akademisk

Tuda, A. O., Stevens, T. F. & Rodwell, L. D. (2014). Resolving coastal conflicts using marine spatial planning. *Journal of Environmental Management*, 133, 59-68. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2013.10.029>

Unesco (u.å.) Marine Spatial Planning. Unesco. Hentet fra: <https://ioc.unesco.org/our-work/marine-spatial-planning>

Ursin, L. (2020, 17. september). Ekspertintervjuet: Vi må snakke om vindkraft igjen. Energi og klima. Hentet fra: <https://energiogklima.no/to-grader/ekspertintervju/ekspertintervjuet-vi-ma-snakke-om-vindkraft-igjen/>

Vasstrøm, M. & Lysgård, H. (2021) Drivkrefter, motkrefter og fremtidige utfordringer i norsk vindkraftpolitikk. plan, vol 53. Utg. 1, 44-49. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3045-2021-01-08>

Vasstrøm, M. & Lysgård, H. (2018, 18. september). Konflikter i vinden. Dagsavisen. <https://www.dagsavisen.no/debatt/2018/09/19/konflikter-i-vinden/>

Vindeløv, V. (2008). Konfliktmægling: En refleksiv model. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Vindportalen (u.å). Hva er offshore vind?. Hentet fra: <https://vindportalen.no/offshore>

Voldsund, E. (2021, 11. november). Kampen om sjøarealene - sjøtransportens livsgrunnlag. Moderne transport. Hentet fra: <https://www.mtlogistikk.no/jushjornet-magasin/kampen-om-sjoarealene--sjotransportens-livsgrunnlag/609046>

Winchester, H. & Rofe, M. (2016). *Qualitative Research and Its Place in Human Geography*. I L. Hay (Red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (4. utg., s. 3-28). Oxford University Press.

WindEurope (2022, 17. februar). Norway announces first offshore wind auction. Hentet fra: <https://windeurope.org/newsroom/news/norway-announces-first-offshore-wind-auction/>

WindEurope (2019). *Our Energy, our future. How offshore wind will help Europe go carbon-neutral*. WindEurope. Hentet fra: <https://windeurope.org/wp-content/uploads/files/about-wind/reports/WindEurope-Our-Energy-Our-Future.pdf>

Wolsink, M. (2007). Wind power implementation: The nature of public attitudes: Equity and fairness instead of 'backyard motives'. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 11(6), 1188-1207. doi:

<https://doi.org/10.1016/j.rser.2005.10.005>

Wærner, W. (2019, 27. november). Havvind kan bli Norges neste industrieventyr. Hentet fra: <https://www.forskningsradet.no/nyheter/2019/havvind-kan-bli-norges-neste-industrieventyr/>

Yin, K. (2014) . Case Study Research: Design and Methods. Applied Social Research Methods. Apple Books. Fifth edition.

Øvrebø, O. (2022). Vind sto for 7,5 av norsk kraftproduksjon i 2021. *Energi og klima*. Hentet fra: <https://energiogklima.no/nyhet/datakilder/status-for-vindkraft-i-norge/>

Vedlegg 1

Vil du delta i forskningsprosjektet

Masteroppgave i Innovasjon, Entreprenørskap og Samfunn?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å skrive en masteroppgave i Innovasjon, entreprenørskap og samfunn med NTNU. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å skrive en masteroppgave i Innovasjon, entreprenørskap og samfunn på NTNU. Oppgaven teller 30 studiepoeng og vil være på mellom 50-70 sider. Tematikken i oppgaven er legitimering av offshore vind-

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Jeg, Therese Tjeldflåt sammen med forsker Asbjørn Karlsen ved institutt for Geografi ved NTNU er ansvarlig for studiet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål for å delta fordi du oppfyller utvalgskriteriene når det kommer til informanter i datainnsamlingen. Det er mellom 8-10 personer som får henvendelsen, som forhåpentligvis kan gi meg det datamateriale som trengs for å analysere problemstillingen.

Hva innebærer det for deg å delta?

Ved å delta vil du stille til et personlig intervju på omtrent 30 minutter. Spørsmålene vil være relatert til potensielle konflikter som kan oppstå ved utbygging av havvind på Sørlige Nordsjø II. Opplysningene tas opp med båndopptaker og krypteres til en intern side og forskningsserver som er konfidensiell ved NTNU. Opplysningene blir registrert elektronisk.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det er kun student ved NTNU Therese Tjeldflåt, og veileder Asbjørn Karlsen som vil ha tilgang på dine opplysninger.

- Opplysningene vil samles inn på en intern forskningsserver som er konfidensiell ved NTNU.

- Navn og kontaktinformasjon vil bli erstattet med en kode, lagret på en egen navneliste og anonymisert fra øvrige data.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 18. mai 2022. Dine personopplysninger vil bli slettet ved prosjektslutt.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra NTNU har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Asbjørn Karlsen ved NTNU.
- Vårt personvernombud: Thomas Helgesen, thomas.helgesen@ntnu.no ved Norges Teknisk og Naturvitenskapelige Universitet
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvernombudet@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

*Asbjørn
Karlsen*

(Forsker/veileder)

Therese Tjeldflåt

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet masteroppgave NTNU, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i en kvalitativ undersøkelse i form av Intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2. Intervjuguide

Innledning

Spørsmål 1: Kan du fortelle kort om din rolle i selskapet og hva du jobber med?

Spørsmål 2: Hva er dine synspunkter om landbasert vindkraft i Norge?

Spørsmål 3: Hva mener du om utbygging av havvind i Norge? - Hvilke positive og negative sider mener du det er ved havvind?

Proessen om medvirkning for utbygging på Sørliche Nordsjø 2

Spørsmål 4: Hva synes du om den strategiske konsekvensutredningen fra 2012?

Spørsmål 5: Har du hatt noen dialog med myndighetene i prosessen med den strategiske konsekvensutredningen eller åpningen av Sørliche Nordsjø?

Spørsmål 6: Hvordan har informasjon og mulighet for medvirkning vært underveis i prosessen? Spørsmål 7: Opplever du at innspillet deres har blitt hørt og at deres interesser er ivaretatt?

Spørsmål 8: Hvordan synes du samarbeidet har vært? Er det ønskelig med mer eller annen type samarbeid?

Spørsmål 9: Hvem mener du bør være involvert i en slik prosess?

Konflikter ved havvindutbygging i Nordsjøen

Spørsmål 10: Hvordan ble åpningen av Sørliche Nordsjø 2 mottatt?

Spørsmål 11: Har det oppstått konflikter så langt i prosessen?

Spørsmål 12: Hva er årsakene til at konfliktene har oppstått?

Spørsmål 13: Hvilke konflikter mener du kan oppstå ved utbygging av havvind på Sørliche Nordsjø 2?

Spørsmål 14: Hva mener du kan bidra til å redusere konfliktene?

Litt generelt om havvind i Norge

Spørsmål 15: Hvor mener du at utbygging av havvind bør gjøres?

Spørsmål 16: Hvilke faktorer avgjør om det er ok å bygge ut havvind?

Spørsmål 17: Trenger Norge kraften fra havvind?

Spørsmål 18: Hvilken kabelløsning mener du bør legges, og hvorfor?

Avslutning

Spørsmål 17: Er det noe mer du ønsker å tilføye som jeg ikke har tatt opp eller burde ha tatt opp?

Spørsmål 18: Er det noen andre du mener jeg burde prate med om dette?